

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Marie Piňosová, DiS.

Možnosti zvyšování právní gramotnosti u žáků základních škol na
Prostějovsku

Olomouc 2020

Vedoucí práce: JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s využitím odborné literatury uvedené v seznamu literatury bakalářské práce.

V Olomouci dne _____

_____
Marie Piňosová, DiS.

Poděkování

S velkou úctou děkuji vedoucí práce paní JUDr. Zdence Novákové, Ph.D., že byla mojí oporou a svědomitě vedla průběh mé bakalářské práce, zároveň bych chtěla poděkovat pedagogům a žákům, kteří byli vstřícní a poskytli potřebné informace ke zpracování praktické části této práce.

Obsah

TEORETICKÁ ČÁST

Úvod.....	6
1 Právní gramotnost.....	7
1.1 Historický exkurz	8
1.2 Současné pojetí právní gramotnosti.....	10
2 Vzdělávací programy a strategie vzdělávací politiky.....	11
2.1 Národní program vzdělávání.....	14
2.2 Rámcový vzdělávací program.....	16
2.3 Školní vzdělávací program.....	18
3 Obsah učiva v dostupných učebnicích pro žáky druhého stupně.....	20
3.1 Souhrn informací na téma právní gramotnosti pro 6. ročník.....	21
3.2 Souhrn informací na téma právní gramotnosti pro 7. ročník.....	26
3.3 Souhrn informací na téma právní gramotnosti pro 8. ročník.....	28
3.4 Souhrn informací na téma právní gramotnosti pro 9. ročník.....	30

PRAKTICKÁ ČÁST

Úvod

4 Cíle výzkumu.....	33
5 Analýza dat.....	35
6 Vyhodnocení a doporučení na zvýšení efektivity.....	61
Závěr.....	64
Seznam zkratk.....	66
Seznam použité literatury	67

Seznam internetových zdrojů.....	69
---	-----------

TEORETICKÁ ČÁST

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá významem právní gramotnosti, jak ji vnímáme a jakým způsobem podporujeme význam v rámci školního vzdělávání. Budu se zabývat strategiemi, které žákovi tuto disciplínu dělají nejsrozumitelnější.

Informace, které žák dostává, pramení převážně z učebnic, jež jsou k dispozici v rámci vzdělávání na druhém stupni základní školy. Všechny učebnice jsou zpracovávány v souladu s rámcovým vzdělávacím programem pro základní školy. Tedy je naplněn účel, pro který jsou učebnice vytvořeny, a to nabídnout žákům ucelený přehled o problematice práva a jeho významu v našich životech.

Žáci jsou seznámeni se základními pojmy práva a rozvíjejí své kompetence v této oblasti. Znalost práva je velice důležitá. Žáci získají právní vědomí, dle kterého budou jednat, konat, chovat se morálně a být platnými členy společnosti až do dospělosti. Proto jsou vychovávaní, aby dodržovali právní normy a zákony našeho státu.

Především se budeme zabývat informacemi, jež jsou součástí předmětu Výchova k občanství. Tento předmět je zakotven do vzdělávání žáků na druhém stupni základní školy. Zahrnuje nejen základy právní nauky, ale i občanské výchovy. Jde o ucelený soubor informací, které se vzájemně prolínají a doplňují. Žáci zjistí, že „*neznalost práva neomlouvá*“, a také že „*Právo je minimum morálky*“. Všichni z nás máme svá práva a povinnosti.¹

Učitel má za úkol vhodným způsobem interpretovat podstatu práva a vést žáky k tomu se v tomto prostředí orientovat. Forma by měla být pro žáka srozumitelná. Tato náročná disciplína není zrovna oblíbeným tématem, protože právo nám ukládá i mnoho povinností.

Každopádně, čím více žáci porozumí těmto mechanismům, tím lépe je mohou uplatnit prakticky. Díky tomu nejsou zaskočeni některými fakty, které je v životě mohou očekávat. Jako například volební právo, různé druhy smluv: kupní smlouva, pracovní smlouva, o dílo, reklamace, až po smlouvu nájemní.

---

¹ DĚDIČ, Jan a kol. *Učebnice práva*. Praha: 1995. Prospektrum. ISBN: 80-7175-006-9 S. 17

1 Právní gramotnost

V této kapitole se budeme věnovat historií právní vědy, která je velice zajímavou disciplínou. V průběhu času naznala velkých změn a neustále se vyvíjela. Díky znalosti práva můžeme předcházet mnohým nepříjemným situacím, jež nás každodenně potkávají. Tak, aby mohla společnost fungovat, musí být stanovena určitá pravidla, kterými se máme řídit. Nahlédneme tedy nejdříve do historie, v jakém období právo vznikalo a jak se v běhu času formovalo až do dnešní podoby.

Tyto znalosti a vědomosti v historických souvislostech mohou žáky poučit a dát jim představu o tom, jak se právo vyvíjelo. Zároveň jim ukazuje, do jaké společnosti patří, odkud vzešli a jaká je v naší zemi kultura. Proto je dobré děti vzdělávat komplexně ve všech těchto oblastech, k nimž právo bezesporu patří.

Právní gramotnost, dříve spíše známá pod pojmem právní vědomí je v současnosti více užívaná. Definicí právní gramotnosti můžeme najít velké množství. Mají ovšem jedno společné, je to subjekt, který má vhodně reagovat na problémy spojené s právem. Je třeba poukázat, že se pojem právní gramotnost dříve užíval spíše ve spojení s profesionálním právním vzděláním. Její důležitost je umožnit jedinci efektivně se začlenit do společnosti, aniž bychom z něj vychovali právníka. Jde především o to, aby se byl jedinec schopen svými znalostmi a dovednostmi, které jsou potřeba uplatnit v každodenních životních situacích. Těmito situacemi jsme dnes a denně obklopani např. při nakupování, zpracování různých smluv, v pracovně právních vztazích, majetkových a rodinných právech.

Gramotnost jako takovou spojujeme s dovedností číst a psát, jakožto především porozumění daného obsahu. Je zajímavé, že sama gramotnost je důležitým pojítkem pro přístup k právu. Nízkou úroveň gramotnosti může být způsobeno, že se člověk nebude umět dožádat svého práva. Nebo se nedokáže zorientovat, kde svá práva najde.²

---

²KRUPOVÁ, Tereza. *Právní vědomí – několik poznámek*. Časopis pro právní vědu a praxi. [online] . 2015, č. 4, S. 365-374. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5275>

1.1 Historický exkurz

Podle Vojáčka, který ve své knize zmiňuje Heremhebovy zákony se dočteme o vládci jménem Heremheb, který vládl v Egyptě v letech 1335 – 1310 př. n. l., byl spravedlivý jak na svůj lid, tak na úředníky, kteří vykonávali jeho rozhodnutí. Tyto zákony byly psány na papýru hieroglyfy. Jeho Veličenstvo nechávalo potrestat zločin zvláště krutým způsobem, a to, že nechával provinilcům uříznout nos a posílal je do Carevu. Byla to pohraniční pevnost, přes kterou se posílali odsouzení na nucené práce do sínajských dolů. Kde jistě nebyla lehká práce.³

Ve starověké babylonské říši vydal král Chammurapi zákoník, jehož hlavním heslem bylo: „*Oko za oko, zub za zub*“. V praxi to znamenalo, že pokud někdo někomu ublížil, byl potrestán stejným způsobem. Například zloději byla useknuta ruka a vrah byl zabit apod.⁴

V teorii práva podle Knappa se můžeme dočíst, že je právní věda velmi stará a dobu jejího vzniku lze velice těžko určit jako u většiny vědních disciplín. Právní vědu a její uspořádání vidíme již v antickém Řecku. Tehdejší vědci se zabývali všemi oblastmi lidského poznání včetně státu a práva. Dále úvahy o státu a právu najdeme již v před Sokratovské řecké filozofii u Platóna a Aristotela. Poté bylo právní a vědecké myšlení spojeno s tvorbou práva v právu římském. Pro právní myšlení měla svůj význam i katolická teologie. Důležitá jsou hlavně díla sv. Augustina a sv. Tomáše Akvinského.⁵

Ovšem počátky právní vědy jako samostatné disciplíny lze datovat do doby počátku 11. století n. l. na renesančních italských univerzitách (Boloňa). Větší váhy a rozmachu se dostalo ještě o něco později. Počátkem 17. století se v dílech holandského právníka Huga Grotia dočteme, že dokonalé a spravedlivé právo je možné odvodit jen z rozumu a lidské přirozenosti. Je považován za zakladatele novodobé teorie práva. Byl výjimečný člověk (číst se naučil již ve dvou letech a doktorát z práva získal v patnácti)⁶

---

³ VOJÁČEK, Ladislav. *Praktikum právních dějin*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. 2009. ISBN: 978-80-7380-196- S. 87

⁴ LUNEROVÁ, Jitka a kol. *Výchova k občanství 7. NOVÁ ŠKOLA*, s.r.o.Brno: 2017. ISBN: 978-80-7289-960-9 S. 31

⁵ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Plzeň: 1994, Západočeská univerzita, Právnická fakulta. ISBN-80-7082-140-x S. 8

⁶ Dostupné z: *Československá bibliografická databáze*, <https://www.cbdb.cz/autor-48095-hugo-grotius>

Ke konkrétní podobě institucionální povahy došlo až na přelomu 18. století a 19. století kdy se zrodil pojem lidských a občanských práv. V této době vznikly první kodifikace práva občanského ovlivněné osvícenskou filozofií.⁷

V učebnici *Výchova k občanství pro 7. ročník základní školy* se dočteme, jak velice důležitým obdobím je pro vývoj práv 18. století. V této době proběhla ve Francii tzv. **Velká francouzská revoluce**. V průběhu tohoto období byla vydána listina nazvaná **Deklarace práv člověka a občana**. Deklarace práv člověka a občana se později stala jedním z významných pramenů pro stanovení základních lidských práv a vytvoření demokracie.⁸

Jak se dočteme na stránkách informačního centra vlády, je bezesporu toto dílo významné, protože poprvé v něm byly prohlášeny zásady, které se pokládají za důležité pro určení práv jak je známe v Evropě dnes. Přirozenými a nezadatelnými právy jsou svoboda, vlastnictví, bezpečnost a právo na odpor proti útlaku. Lidská svoboda je vyjádřena jednoznačně, že každý může činit vše, co neškodí druhému a omezení těchto svobod jsou stanoveny zákonem.

Zákon je tak vyjádřením všeobecné vůle. Zakázané činy považujeme za škodlivé pro společnost. Zde již vnímáme ten fakt, že jsou si všichni občané před zákonem rovni. Člověk, pokud není prokázána vina, je považován za nevinného.

Deklarace garantuje náboženskou svobodu a svobodu slova, dále právo vlastnické je podle deklarace nedotknutelné.⁹

Lidská práva

Nerovnost a nesvéprávné postavení člověka ve společnosti byla ve středověké společnosti zakotvena v zákonech a nařízeních. Pokud bychom měli mluvit o spojení práva a křesťanství, bezesporu křesťanství přispělo k jeho formování v mravní rovině.

Prvním významným dokumentem byla anglická **Magna charta libertatum** (Velká listina svobod) vydána roku 1215, upravovala pravomoci mezi králem a barony.

V osvícenství se zrodila myšlenka nezczitelných přirozených práv, které se dále rozvíjely. Vychází z podstaty lidství a je nezávislá na panovníkovi a platném právu.

---

⁷ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Plzeň: 1994, Západočeská univerzita, Právnická fakulta. ISBN-80-7082-140-x S. 8

⁸ LUNEROVÁ, Jitka a kol. *Výchova k občanství 7*. NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., Brno: 2017. ISBN: 978-80-7289-960-9 S. 32

⁹ Dostupné z webových stránek Vlády: <https://icv.vlada.cz/cz/tema/deklarace-prav-cloveka-a-obcana-60939/>

Ve 20. století, mezi dvěma světovými válkami, bylo složité dodržování lidských práv, vedlo to často k jejich porušování, tehdy vznikla potřeba tato práva chránit. Zásadním dokumentem upravujícím současné pojetí lidských práv je **Všeobecná deklarace lidských práv** přijatá **10. prosince 1948**. V deklaraci nechybí právo na život, bezpečnost osob, rovnost před zákonem, vlastnické právo, právo pohybu a pobytu, náboženské vyznání, svobodu, svědomí, svobodu projevu, volební právo, zákaz otroctví, kruté trestání a nedůstojné zacházení. Právo na spravedlivou odměnu, odpočinek a na životní úroveň. Myslí se na podporu v nezaměstnanosti i podporu ve stáří.

Sledováním lidských práv se věnuje Komise pro lidská práva při OSN sídlící v Ženevě. K významným nevládním organizacím patří Amnesty International a Human Rights Watch.¹⁰

1.2 Současné pojetí právní gramotnosti

V současnosti vnímáme právní gramotnost jako nutnost, proto se snažíme ji více začleňovat do vzdělávání. Není jako samostatný předmět, což je škoda, ale snad se to časem změní.

Podle Večeří, který se věnuje ve své publikaci právnímu vědomí a také právní gramotnosti, se dočteme mnoho zajímavých poznatků. Zde se můžeme setkávat s pojmem (legal literacy), což je v anglickém jazyce právní gramotnost. Jak jsem již zmínila v úvodu této kapitoly, původně se právní gramotnost skutečně vztahovala k profesionálnímu právnímu vzdělání, které mělo za úkol vychovat právníky schopné číst právní texty, porozumět jim, zaujímat stanoviska a rozhodnutí. Postupně je právní gramotnost chápána v širším kontextu a zaměřuje se na studenty různých oborů a stupňů vzdělání. Je brána jako součást studia a rozšiřuje jim znalosti.

Již dnes není výjimkou, že jsou organizovány kurzy právní gramotnosti přispívající k začlenění osob do společnosti na základě získání základní orientace v právním systému, seznámení se s právy a povinnostmi. Dostanou zde několik užitečných rad, kam se obrátit pro pomoc v řešení právní problematiky. Úkolem je především osvojit si určitý stupeň právní gramotnosti pro efektivní spolupodílení se na dnešní společnosti. Cíl ale nespočívá v tom, aby se občan pokoušel dosáhnout profesionální úrovně vzdělání. Jen dává dostatek informací k tomu, kde je má najít. Večeřa zde také zmiňuje, co znamená právní gramotnost podle

---

¹⁰ Dostupné z webových stránek Vlády: <https://icv.vlada.cz/cz/tema/deklarace-prav-cloveka-a-obcana-60939/>

Kanadské advokátní komory. „*schopnost porozumět slovům použitým v právním kontextu, dovodit z nich (příslušné) závěry a následně užít tyto závěry k určitému jednání.*“¹¹

2 Vzdělávací programy a strategie vzdělávací politiky

V této kapitole se budu věnovat vzdělávacím programům a strategiím vzdělávací politiky. Mezi hlavní dokumenty patří Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (Bílá kniha) a strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020 a do roku 2030+. Tyto strategie mají za úkol směřovat k rozvoji vzdělávacího systému založeného na konceptu celoživotního učení tak, aby naplnila podstatu smyslu vzdělávání. Především osobnostní rozvoj přispívající ke zvyšování kvality lidského života, udržování a rozvoj kultury vlastních hodnot a rozvoj aktivního občanství. Vytvářet prostředí, které bude mít za úkol připravit člověka na pracovní uplatnění cíleně, aby byl prospěšný naší demokratické společnosti.

Vzdělávací programy

Obecné cíle Národního programu rozvoje a vzdělávání můžeme charakterizovat následovně. Dnešní doba je velice proměnlivá, jak z hlediska předvídatelných společenských změn, tak i vlivy, které nás jen zdánlivě míjejí a mohou působit značně. Společnost se rozvíjí v cyklech, z nichž jmenujme především rodinnou, společenskou a občanskou reprodukci, která probíhá ve třech základních fázích:

Fáze přijetí - dítě se s pomocí druhých stává dospělým a přebírá svůj další život do vlastních rukou.

Fáze uplatnění a prosazení - mladý člověk vstupuje do života, přijímá profesní, společenské a občanské role. S přidáním vlastního tvůrčího já se podílí na chodu společnosti, někdy i v globálních souvislostech.

Fáze předávání - v této fázi se člověk ujímá péče o novou generaci a předává jí převzatou kulturu svého národa a společnosti. Může jít o své vlastní potomky nebo rodinu. V širším kontextu to jsou různé organizace a veřejné instituce. Touto službou nepřímo splácí svůj dluh za to, co mu bylo předáno. Má velkou odpovědnost za obsah tohoto sdělení.

---

¹¹ VEČEŘA, Miloš, URBANOVÁ, Martina a kol.. *Právní vědomí v teoreticko-empirickém pohledu*. Brno: 2015. Masarykova univerzita. ISBN: 978-80-210-7783-6. S. 23

Společnost je složitější, tím čím větší je objem znalostí a dovedností, které si musí každý člověk osvojit, aby se dokázal uplatnit. S tímto faktem přirozeně souvisí i doba, po níž je potřebné se vzdělávat. Ač to někteří neradi přiznávají, vzdělávání je celoživotní proces, který nekončí s koncem povinné či jiné školní docházky. Lidé se musí vzdělávat neustále, pokud chtějí být úspěšní.¹²

Strategie vzdělávací politiky 2020

Strategie vzdělávací politiky 2020 plní úlohu *Bílé knihy*, která vznikla na přelomu tisíciletí. I přesto mnohé z jejích myšlenek lze považovat za aktuální dodnes. Podstatou vzdělávací politiky je odpovídat na otázku, jak organizovat a rozvíjet vzdělávací systém. Strategie vychází z myšlenky celoživotního učení. Vzdělávací politika musí být flexibilní a reagovat na aktuální potřeby nejen formálního vzdělávání.

Strategické priority:

- Snižovat nerovnosti ve vzdělávání

V souladu se zjištěními řady domácích i zahraničních expertíz můžeme jako hlavní příčinu považovat rozdílnou úroveň přístupu k učení. Strategie především usiluje o rovný přístup, aby žádná společenská skupina nebyla v cestě ke vzdělávání znevýhodněna, ani na základě faktorů jako je pohlaví, socioekonomický status, region, původ a národnost, které nemůžeme ovlivnit. Jeden ze základních předpokladů pro zlepšování v oblasti vzdělávání je, aby kvalitní výuka byla dostupná pro každé dítě či mladého člověka v každé škole. Důležité aspekty, jež jsou součástí tohoto snažení, nám mohou pomoci i v nabídce neformálního a informálního vzdělávání.

- Podporovat kvalitní výuku a učitele jako její klíčový předpoklad

Klíčovým předpokladem pro co nejefektivnější rozvoj žáků a studentů je bezesporu kvalitní výuka. Stěžejní je přitom, aby všichni aktéři, tudíž i učitelé byli dostatečně motivováni a oddáni společné myšlence, kterou je zlepšování výuky. Jedním ze znepokojivých faktů je bohužel jeden trend dnešní doby, a to je stárnutí učitelského sboru, neuspokojivé platové ohodnocení a *genderová nevyváženost*. Je to v současné době problém nejen v české společnosti. Dominantní podíl žen v učitelské profesi je nepopiratelným faktem, který lze

---

¹² MŠMT. *Národní program rozvoje vzdělávání v ČR. Bílá kniha*. Praha: 2001. ISBN: 80-211-0372-8 S. 13-18

doložit statistikami stejně jako osobní zkušeností mnoha generací dětí.¹³ Do dynamického rozvoje efektivních způsobů učení jsou nepostradatelné informační a komunikační technologie. Jejich integrace do výuky je obrovským přínosem a s rozvojem digitálních technologií dalo by se říci i nutností.

- Odpovědně a efektivně řídit vzdělávací systém

V posledních patnácti letech školská soustava prošla radikální proměnou. Převod kompetencí z centrální úrovně na úroveň krajskou a obecní samosprávu zvýšila autonomii jednotlivých škol. Autonomie škol vede také k jejich zvýšené odpovědnosti. Má to ale za následek neúměrný přesun povinností právě také na školu, což může být pro ředitele a další vedoucí pracovníky velkou zátěží.

V těsné návaznosti budou připravovány strategické dokumenty, které rozpracují výše zmíněné priority v konkrétní opatření. Dlouhodobý záměr strategie projednává ministerstvo s příslušnými ústředními odborovými orgány a předkládá jej vládě ke schválení. Dlouhodobý záměr projde přes Poslaneckou sněmovnu a Senát Parlamentu ČR. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy průběžně monitoruje plnění této strategie.¹⁴

Strategie vzdělávací politiky do roku 2030+

Na základě zkušeností s minulými strategiemi se tvůrci rozhodli rozlišovat strategické cíle a strategické linie. Strategické cíle se zaměřují na to, čeho bychom chtěli dosáhnout a strategické linie jsou cesty, prostřednictvím nichž chceme těchto cílů dosáhnout. Ze zkušeností vyplývá, že záměna cílů a prostředků k jejich dosažení je velmi častá. Diskuse o konkrétních opatřeních má smysl tehdy, pokud si řekneme, čeho chceme dosáhnout. Není třeba stanovit mnoho cílů. Je lepší a přehlednější postupovat po menších krocích.

S ohledem na významné změny ve společnosti způsobené dynamickým rozvojem moderních technologií je důležité se přizpůsobit. Metody vzdělávání žáků a studentů s ohledem na IT technologie si žádají pozitivní postoj. Je potřeba, aby se uměli učit se novým věcem samostudiem a tím se připravovat na celoživotní vzdělávání, které se již nyní stává nutností a jeho význam bude v budoucnosti ještě růst.

---

¹³ SMETÁČKOVÁ, Irena. *Gender ve škole*. Otevřená společnost, o. p. s.. 2006. ISBN: 80-903331-5-X

¹⁴ Dostupné z webových stránek MŠMT: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-vzdelavaci-politiky-2020-1>

Hlavními směry vzdělávací politiky do roku 2030 je dosáhnout strategických cílů. První strategický cíl je zaměřen na vzdělání a získání více kompetencí potřebných pro aktivní občanský a profesní život. Vede k tomu, aby se člověk orientoval ve velkém množství informací, uměl s nimi pracovat a používal je. Strategie reaguje na současný stav, kdy vyvstávají nejasnosti z hlediska obsahu a rozsahu učiva, které má student zvládnout. Právě rozvoj gramotností je stěžejním bodem nové strategie.

Druhým strategickým cílem je snižování nerovností v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání. Rozvoj potenciálu žáků a studentů. Nerovnosti ve vzdělanosti v ČR jsou poměrně viditelné. Samozřejmě zde opět narážíme na socioekonomické a rodinné zázemí žáka nebo zdravotní handicap. I u talentovaných žáků je podpora rozvoje v rámci standardních ZŠ i nadále rozvíjena.

Jako specifický cíl, jehož je potřeba dosáhnout, je snížení počtu žáků, kteří předčasně opouštějí vzdělávání. Pokusit se jim vytvořit podmínky k dosažení kvalifikace. Dále snížit počet žáků, kteří dosahují velmi nízkých úrovní gramotností. Zvýšit kvalitu vzdělávání v méně prosperujících regionech a snížit diferenciaci kvality vzdělávací soustavy. Redukovat školní absence a snížit nerovnosti uplatnitelnosti v občanských kompetencích absolventů středního stupně vzdělávání.

Strategické linie jsou cesty k organizaci a způsobu vzdělávání v ČR. Stále se spíše opírají o potřeby minulosti než současnosti. Strategie 2030+ se snaží umožnit každému učiteli učit efektivně a odstranit bariéry, které mu v tomto snažení brání.¹⁵

2.1 Národní program vzdělávání

Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, neboli **Bílá kniha**, vznikl na základě usnesení vlády ČR č. 277 ze dne 7. dubna 1999. Bílá kniha je pojata jako systémový projekt, který formuluje obecné záměry a programy rozvoje. To vše má za cíl především zdárný vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém horizontu. Má být jedním z hlavních pilířů, z něhož budou vycházet konkrétní plány daného rezortu. Bílá kniha je otevřeným dokumentem, jenž je pravidelně zkoumán ve stanovených intervalech. Tyto změny navazují na společenské situace a jiné vlivy.

---

¹⁵ Dostupné z webových stránek MŠMT : <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030>

Budeme hovořit o hlavních strategických liniích vzdělávací politiky v ČR, které jsou považovány za hnací mechanismus. Kardinálním předpokladem realizace hlavních strategických linií je podpora ze strany státu a také ze strany samosprávných orgánů a občanské společnosti. Důležitým faktorem je podpora finanční, politická i ekonomicko-sociální zázemí.¹⁶

Za hlavní strategické linie rozvoje vzdělávání lze považovat:

- systematické zvyšování kapacity ve školách a dalších vzdělávacích i mimoškolních institucích tak, aby byla zajištěna dostupnost všech úrovní vzdělávání. Cílem je poskytnout dostupnost vzdělání všem jedincům v průběhu celého života v souladu s principy spravedlnosti.

- dalším bodem této strategické linie je dosáhnout vyšší kvality a funkčnosti vzdělávání tvorbou nových vzdělávacích a studijních programů. Tyto by měly korespondovat s požadavky společnosti a zapojit se tím do udržitelného rozvoje, zaměstnanosti a potřeb demokratické společnosti. To vše samozřejmě v souladu s Evropskou integrací, ale s respektem individuálních odlišností a životních podmínek účastníků vzdělávání.

- mezi ně patří potřeba dobudovat systém evaluace činnosti vzdělávacích institucí na všech jejich úrovních, monitorování výsledků vzdělávání a hodnocení jejich úrovně. Je kladen důraz na vývoj a profesní orientaci dětí a mládeže.

- jedním z aspektů je rozvíjení autonomie a inovativního potenciálu. Vybavenost škol a jejich otevřenost ke společnosti má za cíl budování společenských vazeb mezi institucí a veřejností. Zde je také důležité v terciálním vzdělávání navazovat spolupráci s institucemi a ostatními organizacemi na podporu a zapojení do rozvoje regionu.

- cílem dalšího bodu strategické linie je posilování a podpora výkonu pedagogické činnosti ve všech vzdělávacích institucích. Posilování sociálně-profesního postavení pedagogických a akademických pracovníků a systematické zvyšování kvality jejich dalšího vzdělávání. Možnosti kariérního růstu a vytvoření podmínek ke zdokonalování týmové spolupráce.

---

¹⁶MŠMT. *Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, Bílá kniha*. Praha 2001. ISBN: 80-211-0372-8 s. 13-18

- umožnit participaci sociálních partnerů a dalších představitelů občanské společnosti do procesu plánování a organizování. Hodnocení opírající se o strategické cíle je realizovaného zejména pomocí nepřímých nástrojů.¹⁷

2.2 Rámcový vzdělávací program

Rámcový vzdělávací program v ČR je spolu s Bílou knihou obecně závazným dokumentem. Dále jen RVP. RVP je centrálně zpracováván pro každý obor vzdělávání zvlášť. Tento dokument stanovuje požadavky na vzdělávání pro jednotlivé stupně základního a jiného vzdělání. RVP je platný pro všechny školy. Obsahuje vzdělávací cíle a výstupy z nich vyplývající. Jaké vědomosti a dovednosti mají žáci dosáhnout. Stanovuje vzdělávací oblasti a minimální počet hodin potřebný pro jejich výuku. Vymezuje vzdělávací formy a jiné podmínky, za kterých se vzdělávání v daném oboru uskutečňuje.¹⁸

V RVP ZV se zaměříme na předmět, jehož se týká problematika právní gramotnosti. Budeme tedy hovořit o výchově k občanství. V tomto předmětu se mohou žáci dozvědět mnoho potřebných informací.

Očekávanými výstupy míníme získané znalosti, které komplexně využijí ve studiu a také pro ně budou přínosné v životě, obzvlášť oblast práva a povinností člověka a občana. V prvé řadě je objasněna žákům důležitost symbolů našeho státu a způsoby jejich použití. Znájí pojem vlastenectví a rozlišují ho od projevů nacionalismu. Získají přehled o hranicích morálky a nepřijatelnost asociálního chování jako je například vandalismus. Pracují na kritickém myšlení převážně v oblasti mediálních informací a vyjadřují svůj postoj k působení reklamy na veřejné mínění a v konečném důsledku na chování lidí, kteří jsou reklamou ovlivňováni. Dle názorných příkladů se naučí doložit význam vzájemné solidarity mezi lidmi, popřemýšlejí o svých možnostech v pomoci lidem v nouzi. I v případech ohrožení a obrany státu. Naučí se zaujímat vhodné postoje a způsoby komunikace v různých životních situacích. Budou dobře zvládat konflikty s druhými lidmi a naučí se je řešit nenásilným způsobem. Objasní potřebu vzájemné tolerance. Budou respektovat kulturní zvláštnosti a odlišné názory, zájmy, myšlení a způsoby chování. Přistupují tolerantně k minoritám ve společnosti a respektují jejich kulturu. Dokáží odlišit rasistické a xenofobní či extremistické projevy

---

¹⁷Tamtéž

¹⁸ Dostupný článek z webové stránky Infoabsolvent.cz: <https://www.infoabsolvent.cz/Rady/Clanek/7-0-13>

v chování lidí. Aktivně bojují proti všem projevům lidské nesnášenlivosti. Na příkladech posoudí a doloží přínos vzájemné spolupráce lidí při řešení úkolů a zhodnotí dosažení cílů, které byly stanoveny, především v prostředí rodiny, ve škole a v obci.

V oblasti státu a práva jsou očekávané výstupy následující:

- žák má přehled o typech a formách států. Bude mít za úkol porovnávat jejich jednotlivé znaky. Orientuje se ve složkách státní moci ČR, jejich orgánech a institucích.
- dokáže pojmenovat a uvede příklady institucí. Jsou tím myšleny orgány podílející se na správě obcí, krajů a státu.
- uvede výhody demokratického způsobu řízení státu a jaký má tento způsob vliv na každodenní život.
- objasní smysl voleb do zastupitelstev v demokratických státech a uvede příklady. Klade důraz na důležitost voleb a uvede příklady, které mohou v důsledku ovlivňovat každodenní život občanů.
- uplatňuje svá práva včetně práv obchodních jakožto spotřebitele. Respektuje práva a zájmy druhých lidí.
- uvědomí si význam ochrany lidských práv a svobod. Bere na vědomí povinnosti občana při zajišťování obrany státu.
- dostane ucelené informace o právních vztazích jako je, vlastnictví, pracovní poměr, manželství a jiné.
- dokáže provádět jednoduché právní úkony a chápe jejich důsledky. Nemá problém v občanskoprávních vztazích, ke kterým patří osobní přeprava, koupě, oprava či pronájem věci.
- hájí a dodržuje právní ustanovení, která se na něj vztahují, je seznámen se sankcemi, které ho při neplnění čekají. Na příkladech porovnává úkoly jednotlivých orgánů a postihuje při neplnění.
- dokáže rozlišit právní a protiprávní jednání, přestupky a trestné činy, uvede jejich příklady. Zamýšlí se nad problematikou korupce a jeho jednání.¹⁹

---

¹⁹Dostupné z webových stránek MŠMT: MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro ZV*. Praha: 2017

2.3 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program je zásadní dokument vytvářený školou na základě rámcového vzdělávacího programu. Školní vzdělávací program, dále jen „ŠVP“, podrobně rozpracovává klíčové kompetence žáka a témata výuky. Dle toho, jakým způsobem škola zpracuje obsah ŠVP, se řídí jeho účastníci, kterými jsou pedagogové a žáci. Vydává ho ředitel školy, jenž jej zpracovává, přijímá změny, schvaluje a zodpovídá za něj. Obsah se upravuje podle změn RVP, možností a potřeb školy.

Charakteristika ŠVP

Cílem školy je poskytnout žákům co nejkvalitnější základy všeobecného vzdělání. Rozvíjet jejich osobnost, naučit je samostatně myslet a vychovat z nich plnohodnotné členy společnosti. Žáci jsou součástí příjemného prostředí, které jim poskytuje oporu a chrání je. Důležitým aspektem je atmosféra, v níž se žáci pohybují. Výuka může probíhat ve školní třídě nebo v počítačové či jazykové učebně, kde mohou žáci využívat IT technologie. K dispozici jsou interaktivní tabule, díky nimž učitelé zařazují do své výuky například vlastní prezentace, jež ožívají a pomáhají žákům lépe porozumět problematice právních a jiných disciplín.²⁰

Klíčové kompetence

Kompetence k učení - Žáci získávají informace, se kterými pracují, snaží se jimi využít schopnosti k efektivnímu učení. Propojují si poznatky do větších celků a hodnotí svůj výkon.

Kompetence k řešení problémů - Žáci jsou podporováni k práci se získanými informacemi a rozvíjeni ke kritickému myšlení, které upevňuje jejich postoje a názory k danému tématu.

Kompetence komunikativní - Žáci vyjadřují své myšlenky a názory uspořádaně a dokáží je vhodně prezentovat. Mají kultivovaný projev a dokážou naslouchat druhým lidem. Jejich komunikace má úroveň, využívají technologií, které mají k dispozici.

Kompetence sociální a personální - U žáků se rozvíjí týmová spolupráce. Vzájemně si naslouchají a pomáhají. Upevňují mezilidské vztahy a budují k sobě navzájem důvěru a odhodlání dotáhnout své projekty do konce.

---

²⁰ Dostupný dokument z webových stránek ŽS Olšany u Prostějova: ŠVP ZV Olšany u Prostějova S. 15

Kompetence občanské - Žáci dobře znají legislativu, ctí morální zákony a dodržují je. Respektují názory ostatních a jsou schopni se adekvátně rozhodovat.

Kompetence pracovní - Žáci jsou zapojováni do řízení vlastní práce a jejímu organizování.

Průřezová témata

Mezi průřezová témata řadíme 6 oblastí, ve kterých jsou obsaženy důležité a pro všeobecný přehled podstatné informace:

Osobnostní a sociální výchova: Zde se rozvíjí mezilidské vztahy, žáci si upevňují hodnoty a postoje. Docházejí k důležitým poznatkům, jako je přijetí vlastní identity a sebepoznání.

Výchova demokratického občana: Ujasní si principy demokracie a uspořádání systému vlády. Uvědomí si svoji roli jako občana a jakým způsobem se může podílet na rozvoji a budování naší společnosti.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech: Rozvoj uvědomění si evropanství a chápání nás jakou součástí celku. Postavení Evropy vůči světu.

Multikulturní výchova: Naučí se vnímat různá etnika, pokusí se porozumět poněkud odlišné kultuře minorit, které jsou součástí našeho národa.

Environmentální výchova: Rozvíjení vztahu člověka a přírody. Ochrana životního prostředí, zamezení dalšího znečišťování naší planety. Aktivity, které může provést každý z nás, aby byly prospěšné k celkovému zlepšení současné situace.

Mediální výchova: Jak vnímáme mediální prostředky a masmédiá. Informace, které nám sdělují. Rozklíčení jednotlivých témat a jejich rozbor z více úhlů pohledu.²¹

---

²¹Dostupný dokument z webových stránek ŽS Olšany u Prostějova: ŠVP ZV Olšany u Prostějova S. 243

3 Obsah učiva v dostupných učebnicích pro žáky druhého stupně

Pokud se zaměříme na to, z čeho čerpají žáci a učitelé informace, mluvíme především o učebnicích, které jsou tím hlavním zdrojem všeho podstatného. Každá učebnice musí projít schvalovacím procesem a je vytvořená v souladu s RVP ZV.

Podle Maňákovy definice patří učebnice mezi základní učební pomůcky.²² V *Pedagogické encyklopedii* od Průchy se dočteme, že učebnice je druh knižní publikace uzpůsobené k didaktické komunikaci svým obsahem, strukturou a vlastnostmi. Funguje nejen jako didaktický prostředek, ale i stimuluje učení žáků a zakládá výukové činnosti učitele.²³ Každá škola má na výběr, jaké učebnice budou vyhovovat potřebám učitelů a žáků. Nicméně jejich pořizování je nákladnou záležitostí, tak není divu, že mnohé školy mají k dispozici učebnice staré i několik let.

Co se týče porovnání obsahu jednotlivých učebnic, je patrná odlišnost ve vizuální stránce, což je zapříčiněno jednak aktuálností např. fotografiemi, fenomény dnešní doby apod., ale i vydavatelstvími, která se orientují na učebnice pro školní vzdělávání. Nepopiratelná fakta například o státním uspořádání a historických souvislostech měnit nelze, toto je společné pro všechny učebnice.

V současnosti se autoři snaží mít učebnice více atraktivnější, aby zaujali pozornost žáků a učitelů tím, že se nebojí do nich vkládat užitečné odkazy na webové stránky, překlady odborných slov do anglického jazyka a německého jazyka, členěné texty a jiné grafické upoutávky. Většina učebnic má dnes k dispozici i pracovní sešity, což je velice přínosné. Žáci mají možnost si ověřit získané znalosti na otázkách a praktických příkladech, které korespondují s učebnicí. Pracovní sešity zpestřují žákům nudné několikastránkové zápisy do klasického sešitu.

Když nahlédneme do učebnice *Výchovy k občanství pro 7. ročník* z roku 2017, vydavatelství NOVÁ ŠKOLA od Jitky Lunerové a kol., musíme konstatovat, že zpracování jednotlivých témat je velice vydařené a uspořádané. Výhodou nových učebnic je, že již obsahují aktuální problematiky dneška, například migrace, což je téma, které se nás nedotýkalo dříve tolik, jako

²² MAŇÁK, Josef. *Nárys didaktiky*. 3. vyd. Brno: 2003. Masarykova univerzita . ISBN: 80-210-3123-9. S. 50 – 51

²³ PRŮCHA, Jan. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN: 978-80-7367-546-2. S. 256

je tomu v posledních letech a jiné. Toto je právě problematika starších učebnic. Proto bývají pro žáka méně zajímavé a další potřebné informace musejí tak žáci a učitelé dohledávat v dalších publikacích. V následujících podkapitolách je zpracován přehled informací, jež jsou obsaženy v dostupných učebnicích pro žáky druhého stupně. Jsou zde vybrány učebnice z vydavatelství NOVÁ ŠKOLA, FRAUS a NAKLADATELSTVÍ OLOMOUC. Pozornost je věnována výhradně tématům právní gramotnosti, které jsou předmětem této práce.

3.1 Souhrn informací na téma právní gramotnosti pro 6. ročník

V učebnici Občanské výchovy pro 6. ročník, vydavatelství OLOMOUC, v oddíle věnovanému obci, regionu a naší zemi se žáci dočtou o tom, jak obec funguje, kdo ji vede a komu náleží další pravomoci. Dozvědí se zde důležitá fakta, která by měli znát pro svůj všeobecný přehled.

Orgány obecního úřadu

Představitelem obce je **starosta**. Má své spolupracovníky, bez nichž by nemohl vést úřad, a tudíž by se nenaplnila jeho funkce. Tou je především sloužit lidem a být ku prospěchu svým občanům. Mezi další spolupracovníky můžeme považovat úředníky, kteří odpovídají za jednotlivé odbory například: stavební odbor, matriku, životní prostředí nebo kulturu. Tyto odbory plní úkoly zastupitelstva a přenesené státní správy. Dále je zde i obecní zastupitelstvo, jež plní především samosprávné funkce podle § 14 zákona č. 367/1990 Sb., o obcích ve znění pozdějších předpisů a hospodaří s majetkem obce.

Důležitou informací, která zde chybí je, že počet zastupitelstva se liší od velikosti obce. Mohli bychom ji zahrnout do úkolů k samostudiu a rozšíření znalostí daného tématu.

Listiny vydávané orgány obce v rámci samostatné působnosti mají závazný charakter. Další listiny v rámci přenesené státní působnosti jsou opatřeny razítkem úřadu se symbolem státu tzv. kulaté razítko.

Úředníci, kteří jsou ve vedení obce, musí dobře znát zákony, protože vydávají závazné a platné dokumenty. Na jednotlivých odborech se vyřizují různá správní rozhodnutí. Do těchto rozhodnutí nezasahuje zastupitelstvo ani starosta. Celý úřad slouží lidem podle zákonů a řídí se rozhodnutími zastupitelstva, jež pořádá schůze, kde hlasuje o věcech veřejných. Na tato zasedání zastupitelstva může přijít kterýkoliv občan. Občané mohou připomínkovat

například rozpočet obce a žádat vysvětlení vyúčtování apod. O době konání a místě schůze jsou občané informováni na tzv. úřední desce, rozhlasem nebo na webových stránkách.

Věci veřejné a věci soukromé

Je výhodou, když si lidé pořídí společně užívané věci ze společných peněz. Jedná se o věci veřejné jako například kanalizace, místní komunikace, plynové potrubí, pitná voda apod. Tyto věci spadají pod správu obce a ta má ze zákona povinnost se starat o jejich funkčnost. Věci soukromou máme na mysli věc, která je ve vlastnictví konkrétního občana. Jsou to věci movité a nemovité.²⁴

Život ve společnosti je život s pravidly

Pokud přirovnáme náš život ve společnosti ke kterémukoliv sportu s pravidly, vždy nám z něj vyvstane nejen zábava, ale i právě ta zmiňovaná pravidla, která musíme dodržovat. Stejně tak jako jsou stanovena odjakživa ve sportu, tak i v naší společnosti jsou pravidla, dle kterých se musíme chovat a která máme dodržovat. Někteří lidé vykonávání činnosti, jež jsou pro chod našeho státu velmi podstatné.

Prezident je hlavou státu a reprezentuje naši zemi jako celek. Stojí v čele vlády, která řídí složitý mechanismus, vytváří pravidla, jež musí všichni respektovat.

Rozdělení moci ve státě

Zákon je pravidlo, které by měli všichni znát a je předpoklad, že jej dodržujeme. Pokud tak nečiníme, vystavujeme se sankci. Před zákonem jsme si všichni rovni a neznalost zákona neomlouvá. Ti, kteří vytvářejí zákony, jsou voleni ze seznamu kandidátů politických stran. Politické strany mají své členy, tito lidé zaujímají společný názor na dění ve společnosti. Členy vlády mohou být i nezávislí kandidáti, nejsou v žádné s politických stran.

Moc zákonodárná - je tvořena dvěma komorami parlamentu. Poslaneckou sněmovnou a senátem. Poslaneckou sněmovnu představuje 200 poslanců volených na 4 roky a starších 21 let. Senát se stává z 81 senátorů volených na 6 let a po dvou letech se 1/3 obměňuje. Jejich věk v době volby je od 40 let věku. Senát projednává návrhy zákonů přijatých sněmovnou a navrhuje zákony poslanecké sněmovně.

---

²⁴MATĚJKA, Martin, KINSKÁ, Marcela. *Občanská výchova pro 6. Ročník*. Olomouc: 1997. ISBN: 80-7182-036-9 S.104

Moc výkonná - zákony, které přijal parlament, musí někdo uvádět do života. Hlavními součástmi moci výkonný je prezident, vláda a státní zastupitelství. Prezident jako hlava státu podepisuje zákony. Pokud je něco v nepořádku, má pravomoc zákon vrátit parlamentu k přepracování. Prezident je vrchním velitelem armády, uděluje milosti a má právo zasáhnout do soudní moci. Vyhláší amnestii většinou po svém zvolení nebo znovuzvolení. Vláda je vrcholný orgán moci výkonné. Je oprávněna vydávat nařízení k provedení zákona, vydává právní předpisy. Je tvořena ministry, kteří jsou součástí ministerstev. Ministerstva jsou významným orgánem pro jednotlivá odvětví v řízení chodu státního aparátu.

Ministerstvo financí - má na starosti hospodaření se státním rozpočtem. Má finanční kontrolu nad výdaji, daněmi, poplatky a clem. Banky jsou pod vedením České národní banky, která je nezávislá na státě. ČNB hospodaří se státními finančními prostředky a podléhá jí nejvyšší kontrolní úřad.

Ministerstvo vnitra - významně se podílí na bezpečnosti státu a řídí policejní složky, mimo jiné vede matriky, archivnictví a zajišťuje požární ochranu.

Ministerstvo zahraničních věcí - spolupracuje s ostatními státy, uzavírá mezinárodní smlouvy, a řídí diplomatický sbor.

Ministerstvo obrany - zajišťuje obranu státu, řídí bojovou připravenost armády. Spravuje civilní ochranu a vojenské újezdy.

Ministerstvo zdravotnictví - zabezpečuje organizaci péče o zdraví občanů státu. Zajišťuje vedení hygienických stanic, léčeben či lázní.

Ministerstvo práce a sociálních věcí - má na starosti sociální zabezpečení, důchodové zabezpečení, podporu v nezaměstnanosti a sociální dávky.

Ministerstvo spravedlnosti - v jeho kompetenci jsou soudy, advokáti, notáři, státní zastupitelství a věznice.

Ministerstvo dopravy - stará se o všechny druhy osobní a nákladní dopravy.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy - do jeho kompetencí spadají všechny typy škol a školských zařízení na území České republiky.

Ministerstvo zemědělství - je zodpovědné za vedení a kontrolu výroby potravin, rozvoj zemědělství a lesního hospodářství, také i myslivost, rybářství, veterinární péči a ochranu zvířat před týráním.

Ministerstvo průmyslu a obchodu - podílí se na rozvoji průmyslu a výroby, také domácího i zahraničního obchodu a energetiky.

Ministerstvo životního prostředí - do tohoto rezortu spadá ochrana životního prostředí a zemědělského půdního fondu.

Ministerstvo kultury - stará se o správu divadel, galerií, muzea, knihoven a státních kulturních zařízení. Má pod ochranou historické památky.

Moc soudní - je tvořena soustavou soudů, mezi které patří: Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní soudy, krajské soudy a okresní soudy. Společně s těmito soudy je vytvořen i Ústavní soud, který má za úkol rozhodovat, zda zákony přijaté parlamentem nejsou v rozporu s hlavními zákony a mezinárodními úmluvami, kterými se Česká republika k něčemu zavazuje. Pokud najde rozpor, může příslušný § zákona zrušit.

Nejvyšší soud - je vrcholným orgánem ve věcech, jež patří do pravomocí soudů mimo Ústavní soud a nejvyšší správní soud.

Vrchní soud - rozhoduje o odvoláních ve věcech řešených krajskými soudy.

Krajské soudy - jsou odvolacím orgánem pro okresní soudy v závažných trestních věcech.

Okresní soudy - tzv. prvoinstanční. Rozhodují ve věcech občanskoprávních (rozvody, výživné, osvojení, pracovní spory, majetkové spory) a v trestních věcech (řeší trestné činy se sazbou do pěti let odnětí svobody). Základní předpoklad je, že soudy jsou nezávislé a nesmí být ovlivňovány veřejným míněním. Rozhodují jen podle zákonů.

Život ve společnosti bez pravidel by neměl smysl. Stejně zákony, které nám jsou někdy nepříjemné, nás mohou v jiných případech chránit. To je důležité mít na paměti, podívat se na věci z více úhlů pohledu, ne jen z jednoho.²⁵

---

²⁵MATĚJKA, Martin, KINSKÁ, Marcela. *Občanská výchova pro 6. Ročník*. Olomouc: 1997. ISBN: 80-7182-036-9. S. 127

Národy a národnostní menšiny

V mnoha ohledech je opomíjeným faktem, že původní evropské národy vymírají a je to způsobeno nízkou porodností v současné populaci. Jedním z faktorů je ekonomická situace a malá podpora ze strany státu. Do této nestability se jen málokomu chce přivést dalšího potomka. Bohužel pro náš uvědomělý národ to bude do budoucna pravděpodobně fatální. Na druhé straně národnostní menšiny tento problém moc neřeší. Vědí, že ze strany státu se jim dostává výrazné podpory, proto jejich populace stále strmě roste. Jenže pro stát to není dle mého názoru přínosem, protože tito lidé nepřinášejí do společnosti adekvátní díl spoluúčasti na celkové prosperitě a blahobytu. A pokud ano, jedná se spíše o výjimku. Možná by se tento výrok dal považovat za rasistický. V žádném případě se neztotožňuji s lidmi, kteří se chovají a jednají způsobem takovým, který je v rozporu s lidskou důstojností a lidskými právy. Jedná se pouze o konstatování, které vychází ze statistik a průzkumů volně dostupných prezentovaných médií.

Náš národ jako takový je vnímán jako celek, i když je rozdělen do několika národnostních menšin. V rámci evropské unie jsme všichni reprezentanti naší země, pokud máme její občanství. V dřívějších dobách byly projevy rasové nesnášenlivosti daleko častější. Dnes v naší demokratické zemi jakékoliv tyto náznaky s podtextem xenofobie tvrdě trestáme.

V jiných národech jako je např. USA se stále potýkají s problémem rasismu. I když původní národ zde prakticky zanikl, členové bílé rasy se pořád stavějí do nadřazené pozice vůči ostatním obyvatelům tohoto kontinentu.

Když zmíníme a poukážeme na **Listinu základních práv a svobod** je nám více než jasné, co se zde praví:

„Tato listina chrání všechny bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. Každý má právo svobodně se rozhodovat o své národnosti. Zakazuje se jakékoliv ovlivňování tohoto rozhodování a všechny způsoby nátlaku směřující k odnárodňování.“

Dále jsou zde zahrnuta práva národnostních a etnických menšin. Příslušnost ke kterékoli národnostní nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu. Občanům tvořícím národnostní nebo etnické menšiny se zaručuje všestranný rozvoj, zejména právo společně s jinými příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich

mateřském jazyku a sdružovat se v národnostních sdruženích. Občanům příslušejícím k národním a etnickým menšinám se za podmínek stanovených zákonem zaručuje též právo a vzdělání v jejich jazyku, právo užívat jejich jazyka v úředním styku a právo účasti na řešení věcí týkajících se národnostních a etnických menšin.²⁶

3.2 Souhrn informací na téma právní gramotnosti pro 7. ročník

V učebnici *Výchova k občanství pro 7. ročník* vydavatelství NOVÁ ŠKOLA je v kapitole 5. znázorněno základní rozlišení pravidel chování.

Jsou to:

a) právní normy

b) morální pravidla

c) společenská pravidla

ad. a) právní normy se nazývají zákony. Stanovují, co člověk může a naopak nesmí. Mají vymezené hranice a porušení je trestné. O trestu rozhodují soudy. Pravidla a zákony se během času a vývojem společnosti mění.

ad. b) morální pravidla jsou souborem nepsaných pravidel, která nám říkají, že nemáme činit věci jen ke svému prospěchu, ale brát ohled i na druhé. K hlavním zásadám patří takt a úcta k jiným lidem. Porušení se netrestají soudy.

ad. c) společenská pravidla neboli etiketa vznikla z morálních pravidel. V evropských zemích se příliš neliší. Jiné národy mají svá specifická pravidla. Proto je dobré se s nimi seznámit, abychom předešli nepříjemnostem.

Ve druhém oddíle učebnice pod názvem *Já a společenský systém* máme přehledně znázorněny základní informace o tom, kdy vznikla Česká republika jako samostatný demokratický stát, jaké máme státní symboly, co zaručuje demokracii a rozdělení moci ve státě. Tyto informace jsou totožné s obsahem učebnice *Občanské výchovy pro 6. ročník*. Nové změny zde mají vyznačeny v závorkách, např. že občané volí prezidenta od roku 2012.

---

²⁶ MATĚJKA, Martin, KINSKÁ, Marcela, *Občanská výchova pro 6. Ročník*, Olomouc: 1997. ISBN: 80-7182-036-9. S. 136

V podkapitole o prezidentech je znázorněno všech 12 prezidentů od T. G. Masaryka až po Miloše Zemana s délkou jejich funkčního období a fotografií.

Další oddíl poukazuje na vlastenectví a jeho rysy, což je snaha o toleranci, přátelství a vzájemné porozumění. Hned za ním navazuje kapitola o lidských právech, proč jsou tak důležitá pro život každého člověka. Aby mu bylo umožněno uspokojovat své základní lidské potřeby (např. obživy, vzdělání, bezpečí, svobody nebo soukromí).

Některé země nemají lidská práva dosud zaručena. V totalitních režimech jsou např. občanům upírána základní politická práva (např. právo zakládat strany a volit si své zástupce). Dále v přímé návaznosti v historických souvislostech je seřazen vývoj od Velké francouzské revoluce. Co mimo jiné nalezneme v Deklaraci práv člověka a občana. Zásady demokracie, které dnes považujeme za samozřejmé:

- a) lidé se rodí a zůstávají svobodnými a rovnými ve svých právech.
- b) účelem každého politického společenství je zachování přirozených a nezadatelných práv člověka jako jsou svoboda, vlastenectví, bezpečnost a právo na odpor proti útlaku.
- c) svoboda spočívá v tom, že každý může činit vše, co neškodí druhému...

Navazující téma jsou **listina základních práv a svobod, zvláštní (specifická) lidská práva**, kde je zdůrazněno, že existují skupiny lidí, které jsou více ohroženy, a proto se jejich práva potřeba více chránit jejich práva. Především se jedná o děti a handicapované lidi. Právě pro tyto skupiny byla sepsána zvláštní práva, např. **Úmluva o právech dítěte**.

Jak v historickém kontextu docházelo k porušování lidských práv v souvislosti s **xenofobií a rasismem**. Stejně jako náboženská nesnášenlivost, tak i antisemitismus, který je jednou z forem rasismu. Jaké útlaky byly prováděny na Židech v průběhu 2. světové války a jiné hrůzné činy, které se neslučují s lidskými právy.

Pátý oddíl je věnován hospodaření, vlastnictví a majetku. Hned na začátku je zdůrazněno, že každý má právo vlastnit majetek. Vlastnictví zavazuje a ukládá povinnosti. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy.

Majetek a jeho dělení je přehledné a názorné. Dělíme jej na hmotný, nehmotný a finanční. Hmotný majetek se rozděluje na movitý a nemovitý. S majetkem souvisejí peníze a jejich funkce, formy peněz a způsoby platby. Na konci učebnice je popsáno, co je rozpočet státu, jak fungují příjmy a výdaje, druhy rozpočtu a nakládání s pozice státu.²⁷

3.3 Souhrn informací na téma právní gramotnosti pro 8. ročník

Žáci 8. tříd mohou mít k dispozici učebnici Občanské výchovy od nakladatelství FRAUS z roku 2005, která se zaměřuje na právní gramotnost v kapitole pod názvem právní minimum. V úvodu je poukázáno na to, že v celém našem životě se setkáváme s pravidly, kterými se musíme řídit. Žáci se seznámí s právními normami a mají porovnat v určitých situacích, co je správné, či nikoliv.

Autoři zde popisují právní systém. Kde žijeme a jakým způsobem vstupujeme během svého života do právních vztahů, což jsou vlastně vztahy mezi lidmi, jež se řídí pravidly.

Právní způsobilosti mají dvojí rozlišení:

- a) způsobilost k právům a povinnostem - od narození do smrti
- b) způsobilost k právním úkonům - od dosažení plnoletosti

Dělení práva: právo hmotné - určuje práva a povinnosti subjektům právního vztahu

právo procesní - stanovuje procedurální pravidla (postup při uplatňování práv a vynucování splnění povinností).

Právní oblast se člení na právo soukromé a veřejné. To se dále rozděluje na právní odvětví, do něhož patří právo:

- pracovní
- obchodní
- občanské
- trestní
- správní
- ústavní

---

²⁷ LUNEROVÁ, Jitka a kol. *Výchova k občanství 7. NOVÁ ŠKOLA*, s.r.o., Brno: 2017. ISBN: 978-80-7289-960-9 S. 31-63

- finanční a jiné

Každý stát má svůj vlastní právní řád. Ten je tvořen souhrnem všech právních norem - zákonů, nařízení a vyhlášek, jež jsou ve vzájemném souladu.

Nejvyšší právní sílu má ústava a ústavní zákony, dále jsou to vládní nařízení, vyhlášky ministerstev a předpisy krajů a obcí. Právní normy, které stanovil stát a chrání je, se v jiných státech liší. Právní řád daného státu je závazný pro všechny občany a cizince, jež se na jeho území zdržují.

Ústava se svým uspořádáním. Význam a obsah je také přehledně popsán. Společně s legislativním procesem od podání návrhu zákona až po jeho schválení. Žáci získají ucelený přehled pomocí ilustračního zobrazení.

Rozdělení státních mocí je doplněno o úkoly, díky nimž si žáci upevní své znalosti. Opět zde narazíme na funkce jednotlivých ministerstev, ale jen okrajově. Prostor je věnován také právům a svobodám občana. Informace, které tu najdeme, jsou spíše opakováním, protože o listině práv a svobod se hovořilo již v předešlých ročnících.

Zaměření je kladeno na rozšíření vzdělání v politickém spektru. Ujasnit si, co pojem politika znamená.

Politické strany: jsou dobrovolná sdružení občanů, která slouží k jejich účasti na veřejném životě. Politická strana je založena na stejných nebo podobných názorech na společnost, ekonomiku, postavení člověka a národa, na náboženství i životní prostředí. Jejich představitelé usilují o politickou moc ve státě. Prostřednictvím voleb do státních a samosprávných orgánů.

Své voliče si politické strany získají na základě volebních kampaní ve volebním období. Politické strany jsou rozděleny do politického spektra, levice, pravice a středu. Podle toho, jaké priority jednotlivé politické strany uznávají, se přiklánějí právě do levice, pravice nebo středu. Politiku obrovským způsobem ovlivňují média. Ty by měly mít nestranný charakter.

Právo v Evropě: Česká republika svým vstupem do Evropské unie se zavázala řídit se vedle svého právního řádu i právním systémem EU. Právo Evropské unie je vytvářeno na základě shody členských států a stává se vzápětí součástí vnitrostátního práva každého z nich. Členské země jsou povinny se schválenými právními předpisy EU řídit a respektovat je.

Orgány EU: Evropská rada je hlavní politický orgán. Tvoří ji představitelé států nebo vlád členských zemí. Předsednictví se mění podle členských států, které patří do unie.

Evropský parlament je přímo volený demokratický orgán. Schází se jeden týden v měsíci na zasedání ve Štrasburku. Podílí se na tvorbě právních norem a zastupuje zájmy občanů EU.

Rada EU = Rada ministrů je hlavním zákonodárným a výkonným orgánem. Každý stát zde má svého zástupce. Předsednictví se střídá po 6 měsících ve stanoveném pořadí. Hájí zájmy mateřských zemí a rozvíjí bezpečnostní politiku členských zemí.

Evropská komise je výkonný orgán, rozhoduje se na základě konsenzu. Komisaři skládají přísahu věrnosti EU a jsou povinni konat výhradně v její prospěch.

Zákonodárný proces je v EU poměrně složitý. Je výsledkem dlouhých jednání, v nichž dochází k postupnému sjednocování národních zájmů a zájmů různých sociálních skupin se zájmy společnými a nadnárodními.²⁸

3.4 Souhrn informací na téma právní gramotnosti pro 9. ročník

Žáci 9. tříd mohou mít k dispozici učebnici Občanské výchovy od nakladatelství FRAUS z roku 2006. Učebnice je co do objemu velice obsáhlá, prakticky více než polovina je věnována právní gramotnosti. Hned v úvodu žáka zaujmou citáty slavných spisovatelů, aby jim otevřely mysl pro vstřebávání učiva. Vybrala jsem některé z citátů pro ukázkou:

„Všechno, co můžeš nebo o čem sníš, začni uskutečňovat.“ (Johann Wolfgang Goethe)

„Bud' sám sebou a dopřej stejné právo druhým.“ (Voltaire)

V první kapitole pod názvem *Občan* je žákům vysvětlen pojem a postavení člověka jako občana, nejen státu, ale také obce. Je zde vysvětleno, jaké mají občané povinnosti vůči obci a svá práva. Dozví se, jak probíhají volby do obecního zastupitelstva, co je referendum, petice apod.

Najde informace o tom, jak funguje příslušný úřad, co na úřadě vyřídíme. Například ohlášky, přihlášení k trvalému pobytu, ověřování listin, poplatky za psy, svoz komunálního odpadu a jiné. Povinnosti úředníka ho zavazují být nestranný, vstřícný, poskytující potřebné informace.

---

²⁸ JANOŠKOVÁ, Dagmar. *Občanská výchova pro základní školy 8*. Fraus: 2005. ISBN: 80-7238-393-0 S. 52-71

Na každého občana ČR se vztahuje český právní řád v plném rozsahu. Na osoby pobývající na našem území, které nejsou našimi občany, jsou povinnosti omezené. Co nám ukládá členství v Evropské unii, jak se máme chovat.

Odvětví práva

Právní řád jakožto souhrn všech zákonů, nařízení a vyhlášek je velmi rozsáhlý a složitý. Podle obsahu jednotlivých předpisů se dělí do několika právních odvětví. Žákům je vysvětlen význam občanskoprávních vztahů. Jak do nich vstupujeme a chováme se správně.

Žáci se seznámí, k čemu je zavazuje vlastnické právo a jaké jim plynou povinnosti z pozice vlastníka. Co je majetek, způsoby nabytí a omezení ve vlastnických právech. Ochrana majetku. Smlouvy, jejich uzavírání a náležitosti. Formy a uzavření smluv, závazky vyplývající z nich.

Odpovědnosti za škodu, jak se nás dotýkají. Jak se domoci odškodnění, pokud nám byla způsobena škoda na majetku nebo na zdraví. Rady, jak se chránit, pojištění majetku a zdraví. Žáci se poučí, co dělat při poškození cizí věci.

O ochranu práv fyzických i právnických osob se starají policie, státní zastupitelství, soudy a v některých případech i obce a další správní orgány. Vysvětlení pojmu sankce, k čemu slouží. Co jsou přestupky, kdo je řeší. Jak probíhá správní řízení. Jak probíhá občanské osudní řízení, co zabezpečuje.

Trestní právo, kromě přestupků dochází také k trestným činům, které mohou nebezpečně ohrožovat jednotlivé občany nebo celou společnost. Specifikace trestného činu zní: Je to pro společnost nebezpečné jednání, jehož znaky jsou vymezeny trestním zákonem. Rozlišujeme je na úmyslné (vědomé) jednání a nedbalostní (nevědomé) chování. Trestné činy jsou závažná pochybení ohrožující nejen jednotlivé občany, ale i celou společnost. Jejich vyšetřováním a ukládáním postihů za jejich spáchání se zabývá trestní právo. Především si musíme uvědomit, že jsme odpovědní sami za sebe a své jednání.

Další oddíl učebnice je věnován správné volbě povolání a získání odpovídajícího vzdělání. Při volbě povolání vycházíme nejen z toho, jaké se žákovi líbí, ale zároveň by měl zvážit, zda má pro něj předpoklady. V pracovním poměru je důležité, aby člověk zažil pocit uspokojení z vykonávané práce. Měl by být adekvátně ohodnocen a neměly by zde vznikat rozdíly v ohodnocování stejné práce na základě pohlaví.

Hledání zaměstnání může být někdy složitým problémem, proto existuje mnoho organizací, které se orientují na nabídky práce. V první řadě je to úřad práce, jenž zajišťuje podporu v nezaměstnanosti ze zákona. Nabízí nezaměstnaným klientům práci a zajišťuje odborné rekvalifikace pro ty, kteří nemají uplatnění ve stávajícím oboru.

V učebnici jsou žákům vysvětleny pojmy rodina, její pravidla. Legislativa, uzavření manželství, rozvod manželství. Majetkoprávní vypořádání a vyživovací povinnosti. Hospodaření v rodinném rozpočtu. Nákup a prodej, co ovlivňuje státní rozpočet. Jak se rozhoduje o přerozdělování financí v rámci národního hospodářství. Daně přímé a nepřímé, jejich výše u jednotlivého zboží apod.²⁹

Co do obsahu je Občanská výchova pro 9. ročník velice zdařile zpracovaná, informace pro žáky jsou podané přijatelnou formou. Připravuje je k vykročení do samostatného života tak, aby nebyli zaskočeni úskalími jejich cesty k dospělosti.

Dále se budeme zajímat, jak jsou schopni žáci své vědomosti využít. Ve výzkumné části byly některé otázky cílené na znalosti týkající se oblastí práva. Z praktického hlediska je pro žáky někdy obtížné přesně specifikovat, konkrétní důvod proč to či ono je důležitější než tamto.

Nicméně některé výsledky nás utvrzují v tom, že si žáci dokážou určit své priority.

---

²⁹ JANOŠKOVÁ, Dagmar a kol. *Občanská výchova pro základní školy 9.* Fraus: 2006. ISBN: 80-7238528-3 S. 6-64

Praktická část

4 Cíle výzkumu

Cílem této práce je prozkoumat a zjistit, jak jsou žáci druhého stupně základní školy vzdělání v oblasti právní gramotnosti. Byl zvolen kvantitativně orientovaný výzkum, který pracuje s číselnými údaji, jež se dají snadno matematicky zpracovat. Je možno výsledky sčítat, vypočítat jejich průměr nebo vyjádřit v procentech.³⁰ Předmětem zkoumání jsou žáci, které nazýváme respondenty.³¹ Snahou celého výzkumu je zjistit, kde se nacházejí rezervy a specifikovat je. Otázky byly voleny srozumitelně s ohledem na věk respondentů a dosavadní úroveň vzdělání. Z výše uvedených kapitol této práce je zřejmé, jaké informace k žákům doputují, což je tedy formou odborného výkladu pedagoga a z doporučených učebnic, jež jsou zpracovány v souladu RVP ZV.

Z pečlivě vybraných otázek, obsažených v dotazníku zjistíme, zda se potvrdil výzkumný problém. Otázky byly směřovány přímo na žáky, abychom se dozvěděli, kterým směrem vést snahy o zlepšení míry právní gramotnosti.

Výzkumné otázky:

Jaká je u žáků spokojenost s dosavadní výukou v předmětu Výchova k občanství?

Jak důležitá je znalost právní gramotnosti u žáků jednotlivých ročníků?

Dokážou žáci se znalostmi, které získali, pracovat a popř. aplikovat v praxi?

Jakým způsobem jsou schopni žáci využít možnost vzdělávat se nad rámec?

Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek je stanoven podle výběrového souboru. Je zvolen stratifikovaný výběr³², který dostatečně reprezentuje jednotlivé podskupiny. Na základě této metody jsou náhodně vybráni žáci druhého stupně základních škol na Prostějovsku. Tyto žáky budeme rozdělovat do následujících podskupin:

---

³⁰ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: 2000. ISBN: 80-85931-79-6 S. 31

³¹ Tamtéž S. 97

³² CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. Grada: 2016. ISBN: 978-80-247-5326-3 S. 18

- 6. ročník druhého stupně základní školy
- 7. ročník druhého stupně základní školy
- 8. ročník druhého stupně základní školy
- 9. ročník druhého stupně základní školy

5 Analýza dat

Pro sběr dat tohoto výzkumu byla zvolena metoda dotazníkového šetření. Dotazníkové šetření bylo uskutečněno **od 23. 3. do 8. 4. 2020**. Dotazník je zpracován z vhodně formulovaných otázek, jež jsou seřazeny strukturovaně.³³

Výzkumu se zúčastnilo **111** žáků druhého stupně náhodně vybraných základních škol na Prostějovsku. Ke spolupráci bylo osloveno **14** škol. **Vzhledem ke ztížené situaci, která nastala nařízením vlády o uzavření škol, se mnou téměř nikdo nekomunikoval.** Nicméně i přesto se mi podařilo dotazníkové šetření uskutečnit. Ke sběru dat byl použit **elektronický dotazník**, který byl žákům distribuován prostřednictvím **emailového odkazu** v rámci výuky předmětu Výchova k občanství. Jsem velice ráda za vstřícnost oslovených pedagogů. Vzhledem k tomu, jak jsou v posledních dnech zavaleni prací a výukou žáků na dálku. **V této situaci nebylo možné zjistit návratnost dotazníků.**

Struktura dotazníku:

Dotazník obsahuje **24 otázek**, které nám dopomáhají k tomu, abychom si udělali ucelený přehled o potřebách žáků a jejich dosaženém vzdělání. Otázky jsou formulované tak, aby byly pro žáky co nejvíce srozumitelné. **13** otázek je uzavřených s výběrem odpovědi³⁴, **9** otázek je otevřených s možností napsat svůj názor na problematiku³⁵ a **2** otázky jsou s přímou konkrétní odpovědí.

Je podstatné, aby otázky byly jednoznačné. Musíme dát pozor, aby nebyly otázky chápány více způsoby. Nesmějí být formulovány tak, aby respondentovi napovídaly a ovlivňovaly výsledek šetření. Dotazník by neměl být příliš rozsáhlý, aby se v něm respondent neztrácel. Pokud je dotazník distribuován poštou, je potřeba jej opatřit přesnými pokyny k jeho vyplnění. Pro váhu tohoto měření musí dotazník splňovat *validitu*, což je platnost skutečně zjištěných údajů, jež jsme získali v našem výzkumu. *Reliabilita*: je také nedílnou součástí dotazníkového šetření, zaručuje konzistentnost, neboli stálost získaných údajů.³⁶

---

³³CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*, Grada: 2016. ISBN: 978-80-247-5326-3 S. 158

³⁴GAVORÁ, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*, Brno: 2000. ISBN: 80-85931-79-6 S. 101

³⁵Tamtéž S. 102

³⁶CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*, Grada: 2016. ISBN: 978-80-247-5326-3 S. 165

Úvod dotazníku obsahuje požádání respondentů o vyplnění dotazníku. Vysvětluje, čeho se dotazník týká. Hlavním aspektem je zaručení anonymity respondenta. Zdůraznění bylo kladeno na oblast regionu Prostějovska, čímž je tato práce jedinečná.

V níže uvedeném souboru otázek je znázorněno tabulkami a grafy, jakého výsledku v něm bylo dosaženo. U některých otázek jsou uvedeny i konkrétní odpovědi, které byly zajímavé a vedly k zamyšlení nad tím, co žáci opravdu očekávají. Podíl respondentů z městských a vesnických škol je téměř vyrovnaný, tudíž není znevýhodněna ani jedna skupina respondentů. Dle srovnání náhodně vybraných ŠVP oslovených škol není výrazných odchylek s RVP.

Počty respondentů z jednotlivých ročníků nejsou vyrovnané. Je to způsobeno ztíženými podmínkami, které nastaly v průběhu dotazníkového šetření. Nicméně očekávané výstupy se podařilo bez problémů vytvořit.

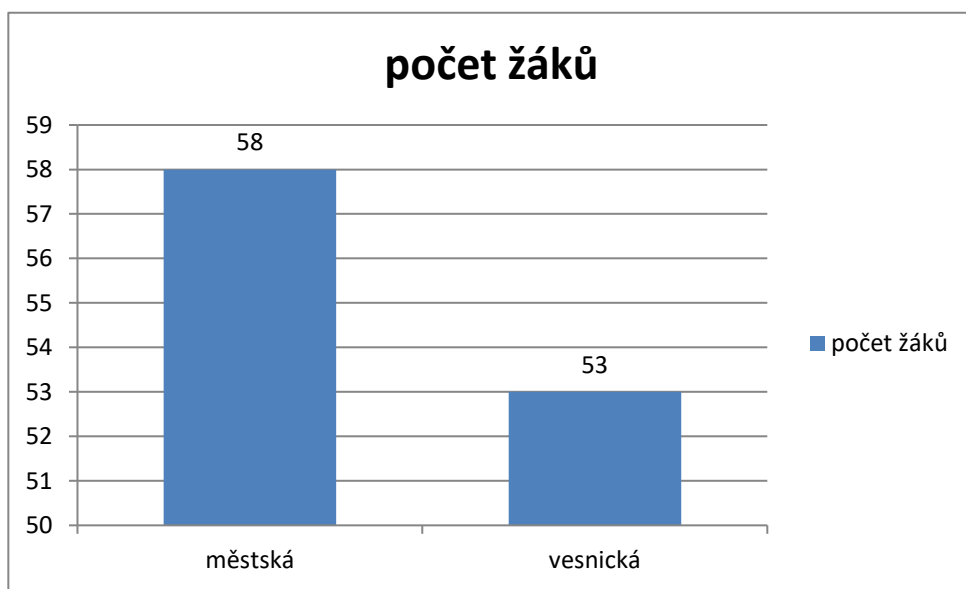
Uzavřené otázky jsou znázorněny do koláčových grafů, které zajišťují přehlednost a jsou doprovázeny textem. V textu pod grafy je uvedeno kolektivní stanovisko k odpovědi, kterou si respondent zvolil.

Počet otázek a jejich složení odpovídá účelu, pro něhož byl dotazník vytvořen a výsledky korespondují s názory oslovených respondentů.

1. Otázka: Jakou základní školu navštěvuješ?

Tabulka č. 1, graf č. 1

ZŠ	počet žáků
městská	58
vesnická	53

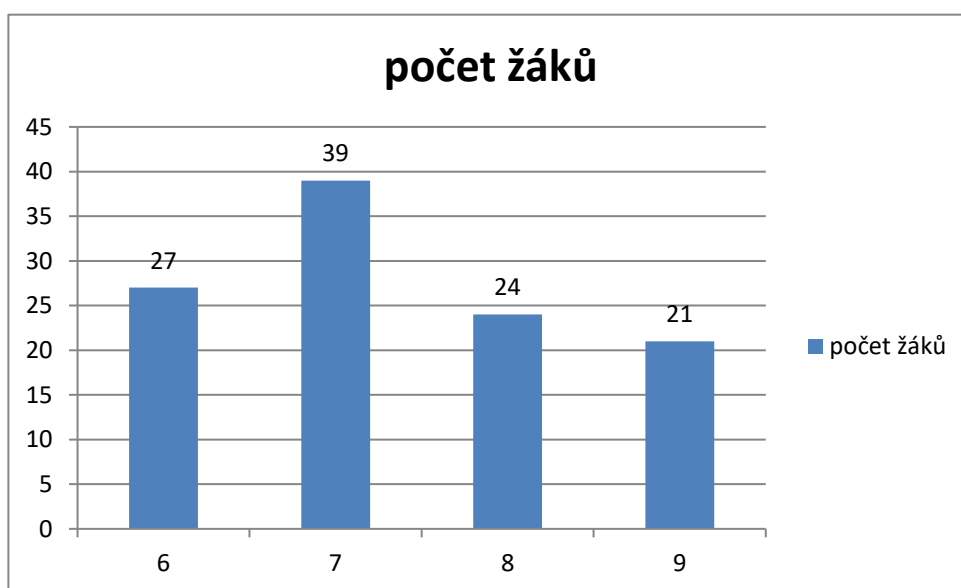

Zde je znázorněno z celkového počtu 111 respondentů, že 58 respondentů navštěvuje městskou základní školu a 53 respondentů navštěvuje školu vesnickou.

2. Otázka: Jaký navštívuješ ročník?

Tabulka č. 2, graf č. 2

ročník	počet žáků
6	27
7	39
8	24
9	21
celkem	111

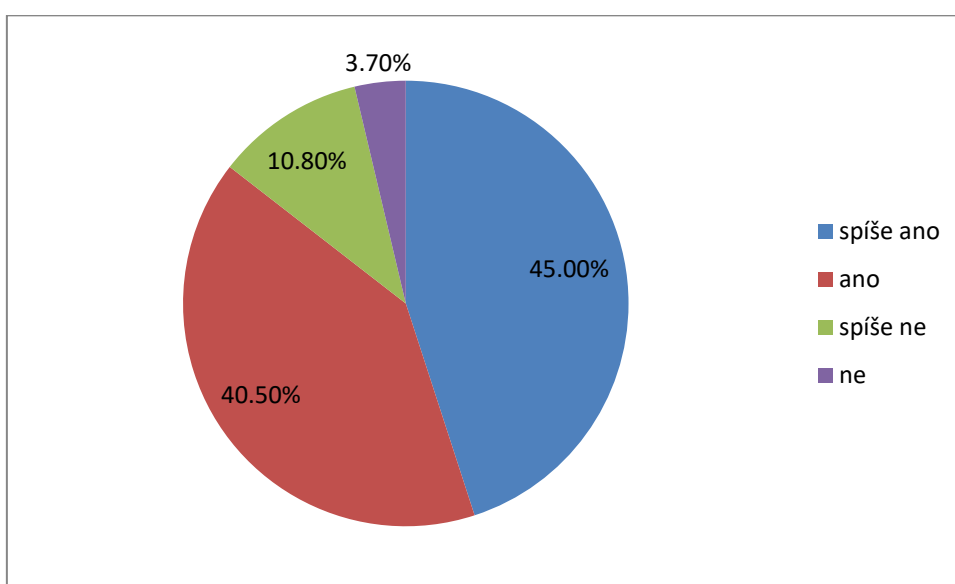

Ve výše znázorněném grafu můžeme vidět, že v počtu respondentů ze sedmého ročníku je zastoupeno počtem **39** žáků, dále druhá skupina respondentů ze šestého ročníku je v počtu **27** žáků, ve třetí skupině respondentů z osmého ročníku je **24** žáků. Poslední skupina žáků devátých tříd má **21** respondentů. Zde je názorně vidět převaha žáků sedmých tříd, z čehož vyplývá, že dotazníkové šetření bylo právě pro tuto skupinu zajímavé, proto se jej zúčastnili ve větším počtu než v ostatních ročnících.

3. Otázka: Jsi spokojená/ý s formou výuky v předmětu Výchova k občanství nebo Občanská výchova?

Tabulka č. 3, graf č. 3

odpověď	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem	vyjádřeno v %
spíše ano	9	16	14	11	50	45,00 %
ano	14	20	7	4	45	40,50 %
spíše ne	4	2	2	4	12	10,80 %
ne	0	1	1	2	4	3,70 %

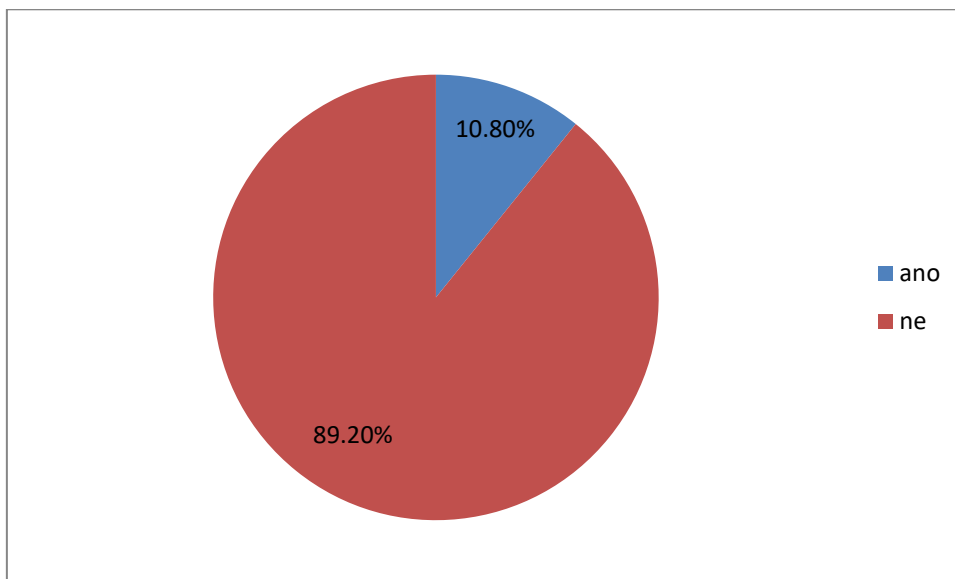

Z výše uvedené tabulky a grafu je zřejmé podle součtu odpovědí **spíše ano** a **ano**, vyjádřených v procentech, že žáci jsou všeobecně spokojeni s formou výuky, která probíhá v rámci základního vzdělávání. Můžeme tedy říci, že cca **85,50 %** z celkového počtu respondentů nevyžaduje změny v dosavadním získávání informací.

4. Otázka: Navštívil/a jsi v rámci předmětu nějakou instituci? (úřad práce, městský úřad)

Tabulka č. 4, graf č. 4

odpověď	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem	vyjádřeno v %
ano	1	4	3	4	12	10,80 %
ne	26	36	20	17	99	89,20 %

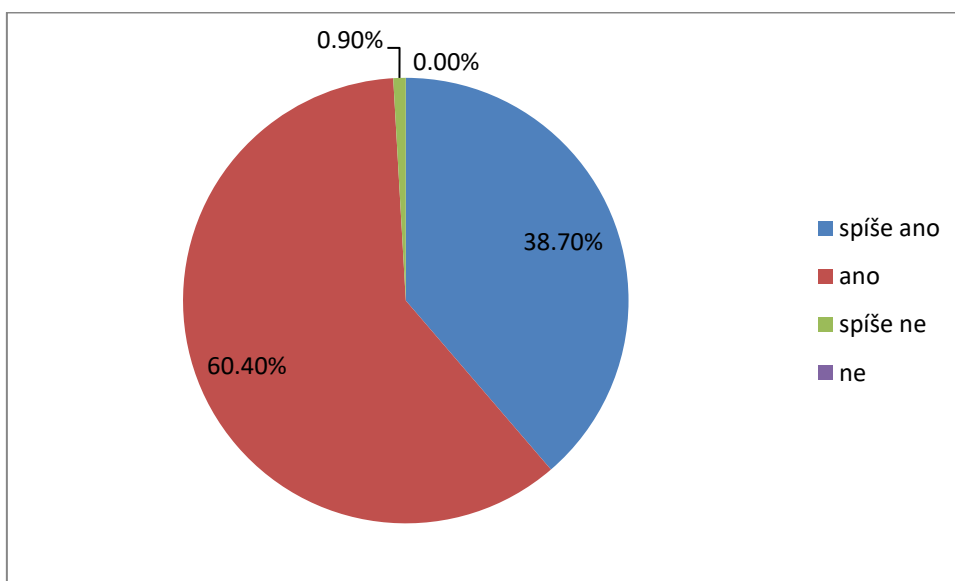
Na grafu a jeho znázornění v procentech je zřejmé, že by žáci měli mít možnost se více dostávat do veřejných institucí, ať už v rámci exkurzí nebo jiných aktivit, aby pochopili jejich význam v životě běžného občana. Hlavně ve vesnických školách se lze setkat přímo s představitelem obce (starostou), který jim může odpovědět na spoustu zajímavých otázek a tím jim alespoň trochu přiblížit svou důležitou práci pro všechny občany.

5. Otázka: Považuješ znalost práva za důležitou?

Tabulka č. 5, graf č. 5

odpověď	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem	vyjádřeno v %
spíše ano	8	23	6	6	43	38,70 %
ano	18	17	18	14	67	60,40 %
spíše ne	0	0	0	1	1	0,90 %
ne	0	0	0	0	0	0,00 %

Na otázku zda žáci považují znalost práva za důležitou, je odpověď zcela jednoznačná. V součtu odpovědí **spíše ano** a **ano** je výsledek **99,1 %**. Je potěšující, že si žáci uvědomují potřebu znalosti již v tomto věku. Čím dříve se tato potřeba znalosti stane samozřejmostí, tím lépe do budoucna, protože znát svá práva a orientovat se v nich je prioritou.

6. Otázka: Co by se dalo podle tebe zlepšit, abys získal/a potřebné informace?

Tabulka č. 6

odpověď	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem	vyjádřeno v %
nic-nevím	6	22	8	2	38	34,23 %
více hodin	2	5	3	0	10	9,01 %
exkurze	2	3	1	1	7	6,31 %
zábavnou formou	2	2	0	2	6	5,41 %
více práva	1	2	0	0	3	2,70 %
jiné	7	10	15	15	47	42,34 %
celkem	20	44	27	20	111	100 %

Ve výše položené otázce jsem uvedla nejčastější odpovědi, které se shodovaly u více žáků. V nemalém počtu **34,23 %** respondentů je vidět, že moc velkou představu nemají nebo spíš nevědí, jakým způsobem by se dalo získat více informací. **9,01 %** žáků cítí, že by prospělo přidat na hodinové dotaci. **6,31 %** respondentů pokládá za důležité výuku obohatit exkurzí. Zábavnou formu výuky by uvítalo **5,41 %** respondentů a **2,70 %** respondenti by zařadilo více práva do hodin. **42,34 %** respondentů mělo různorodé odpovědi na tuto otázku.

Z odpovědí, které byly označeny v tabulce „jiné“ byly vybrány 4, které byly zajímavé svým obsahem.

Žák 6. třídy napsal: „*Upustit od méně důležitých věcí a zabývat se těmi důležitými pro život.*“

Žák 9. třídy napsal: „*Učební metody a osnovy jednotlivých ročníků.*“

Žák 9. třídy napsal: „*Např. návštěvy pracovníků z úřadů a příklady z praxe.*“

Žák 7. třídy napsal: „*Hloubka témat, dle mého, věci probíráme moc krátce.*“

Tyto odpovědi jsou velice podnětné a je vidět, že někteří žáci přemýšlejí nad uplatněním změn v dosavadní výuce.

7. Otázka: Které oblasti práva tě zajímají nejvíce?

Tabulka č. 7

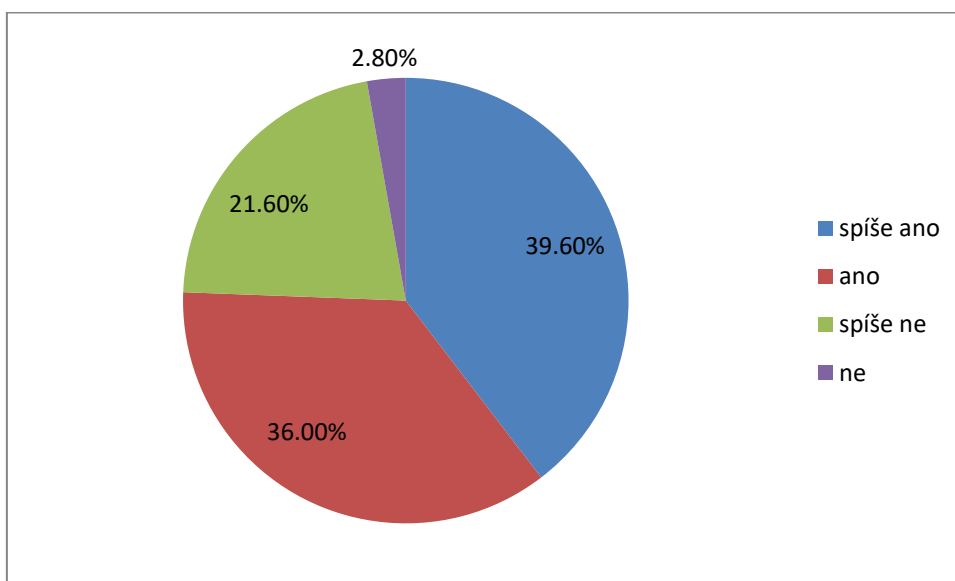
odpověď	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem	vyjádřeno v %
žádné-nevím-nic	8	16	10	2	36	32,43 %
občanské	7	10	3	4	24	21,62 %
trestní	2	5	4	8	19	17,12 %
lidská práva	3	2	1	0	6	5,41 %
obchodní	2	2	0	1	5	4,50 %
jiné	6	7	4	4	21	18,92 %
celkem	28	42	22	19	111	100 %

Na dotaz, které oblasti práva žáky zajímají nejvíce, bylo zodpovězeno následovně viz. tabulka č. 7. **32,43 %** z celkového počtu žáků nemá jasné představy o tom, kterým z práv by se chtělo intenzivněji věnovat. Oproti **21,62 %** respondentů, což činí **cca 1/5 z celkového počtu**, kteří vědí, že je pro ně důležité věnovat se občanskému právu. **17,12 %** respondentů by se více zajímalo o trestní právo a jen zanedbatelných **5,41 %** a **4,50 %** lidským právům a obchodnímu právu. **18,92 %** dotázaných zajímají jiné oblasti než je právo. Tato otázka byla otevřená, což některé respondenty svádělo napsat svoje osobní názory, jež jsem se rozhodla nepublikovat.

8. Otázka: Je pro tebe důležité se vzdělávat v tomto směru?

Tabulka č. 8, graf č. 6

odpověď	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem	vyjádřeno v %
spíše ano	10	14	10	10	44	39,60 %
ano	10	14	9	7	40	36,00 %
spíše ne	6	9	5	4	24	21,60 %
ne	1	2	0	0	3	2,80 %

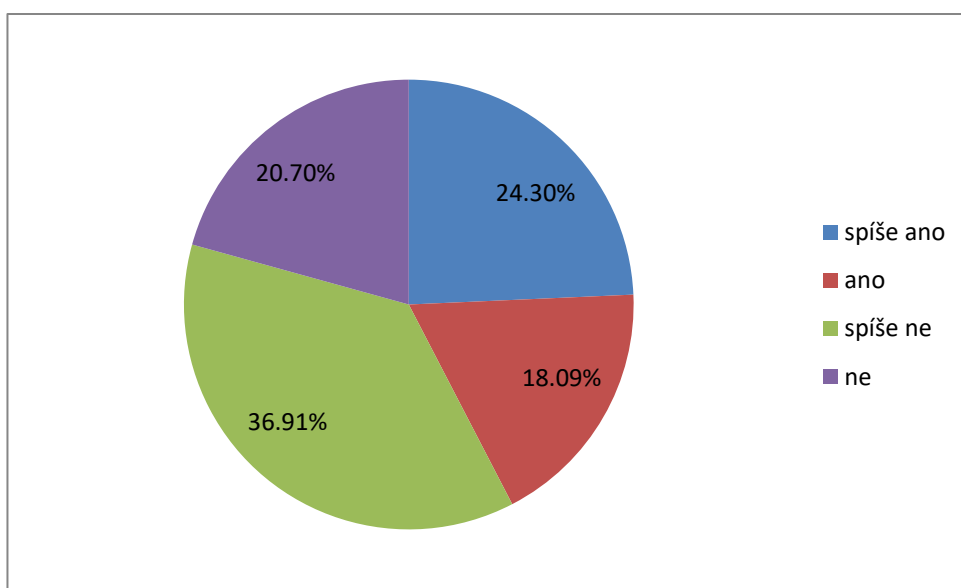

Vzdělávat se ve směru právní gramotnosti považuje v součtu odpovědí **spíše ano** a **ano** **75,60 %**, což činí **4/3** všech dotázaných. Z tohoto výsledku vyplývá pozitivní stanovisko. Dále z **21,60 %**, které představuje **1/5** dotázaných, můžeme usuzovat, že žákům ještě nevznikla potřeba se věnovat této oblasti. Je to vzhledem k poměru odpovědí žáků nižších ročníků pochopitelné. Tito žáci potřebu s největší pravděpodobností získají ve vyšších ročnících.

9. Otázka: Pokud by ses rozhodl/a navrhnout volitelný předmět, byl by z oblasti práva?

Tabulka č. 9, graf č. 7

odpověď	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem	vyjádřeno v %
spíše ano	2	12	6	7	27	24,30 %
ano	8	5	6	1	20	18,09 %
spíše ne	10	15	6	10	41	36,91 %
ne	7	7	6	3	23	20,70 %

Z výsledku v tomto grafu je patrné, že pokud by se žáci rozhodli pro volitelný předmět, oblast práva by zde nepřevyšovala nad ostatními předměty. Tudíž by bylo prospěšné raději posílit stávající výuku předmětu o informace, které žáci preferují. O těchto informacích je zmínka v předchozí otázce č. 7.

10. Otázka: Co je pro tebe důležité vědět pro uplatnění v běžném životě?

Tabulka č. 10

odpověď	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem	vyjádřeno v %
jaké mám práva	9	15	8	6	38	34,23 %
nevím	6	14	5	5	30	27,03 %
jak hospodařit s penězi	5	4	1	4	14	12,61 %
jiné	5	8	6	10	29	26,13 %
celkem	25	41	20	25	111	100 %

Z této otázky vyplývá, cca 1/3 respondentů, což je **34,23 %** z celkového počtu, se zajímá o svá práva a bere je jako součást svého života. Nicméně pro žáky byla tato otázka poměrně složitá. **27,03 %** žáků nemělo konkrétní představu o tom, jak uplatnit svá práva v každodenním životě. Pro **12,61 %** respondentů je důležité vědět, jak hospodařit s penězi a vzdělávat se v tomto směru. 1/4 respondentů odpověděla dle svého uvážení, v procentech jsou tyto odpovědi vyjádřeny **26,13 %**. Pro ucelený přehled jsem vybrala 3 odpovědi, které žáci do dotazníku uvedli.

Žák 9. třídy napsal: „Rozhodně ne předměty, které se učíme teď. Pro běžný život jsou dobré předměty na osobní rozvoj - občanská výchova, etická výchova, filozofie, FINANČNÍ GRAMOTNOST, ekonomika, politologie, nějaký předmět, kde se uplatní astronomie a ekologie by byl v dnešní době taky dobrý, dále taky např. sociologie a psychologie.“

Žák 6. třídy napsal: „Zajímá mě téma daně.“

Žák 8. třídy napsal: „Jaké činy jsou trestné. Volební systém, jak se volí do senátu, do posl. sněmovny, atd.“

11. Otázka: Jaké máš osobní zkušenosti s právním jednáním?

Tabulka č. 11

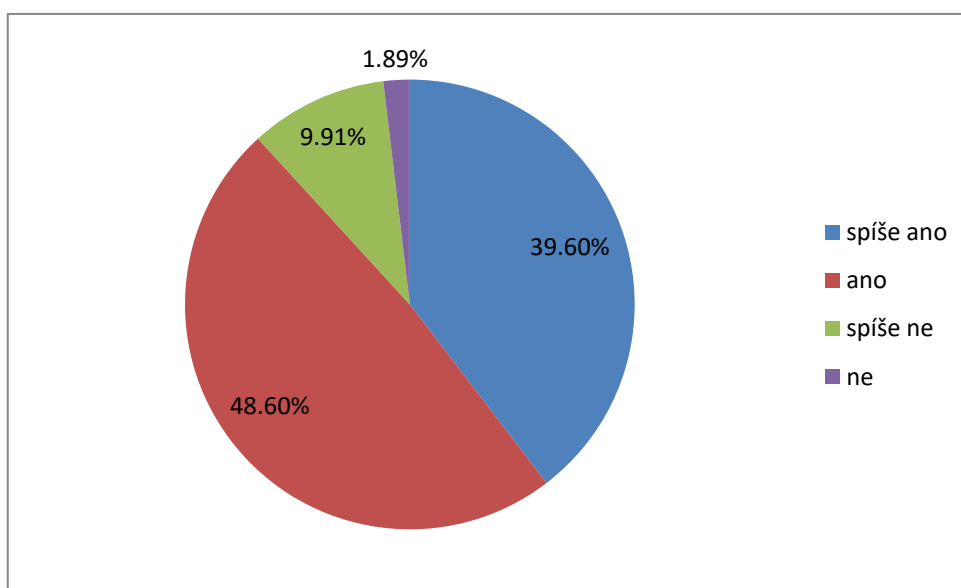
odpověď	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem	vyjádřeno v %
žádné nemám	24	38	18	14	94	84,68 %
rozvod rodičů	0	0	1	0	1	0,90 %
žiji v právnické rodině	0	2	0	3	5	4,50 %
jiné	2	4	2	3	11	9,92 %
celkem	26	44	21	20	111	100 %

Na výše položenou otázku se **84,68 %** respondentů vyjádřilo k tomu, že doposud osobní zkušenosti s právním jednáním nemají. Jeden respondent uvedl rozvod rodičů, což činí **0,90 %** z celkového počtu respondentů. **4,50 %** respondentů žije v právnické rodině, tudíž se domnívají, že mají určité povědomí a **9,92 %** žáků uvedlo jinou odpověď než výše uvedené v tabulce.

12. Otázka: Dokázal/a byl poradit kamarádce/ovi, co má dělat v případě, když zjistí vadu na zakoupeném zboží?

Tabulka č. 12, graf č. 8

odpověď	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem	vyjádřeno v %
spíše ano	9	16	7	12	44	39,60 %
ano	13	20	12	9	54	48,60 %
spíše ne	4	3	4	0	11	9,91 %
ne	1	0	1	0	2	1,89 %

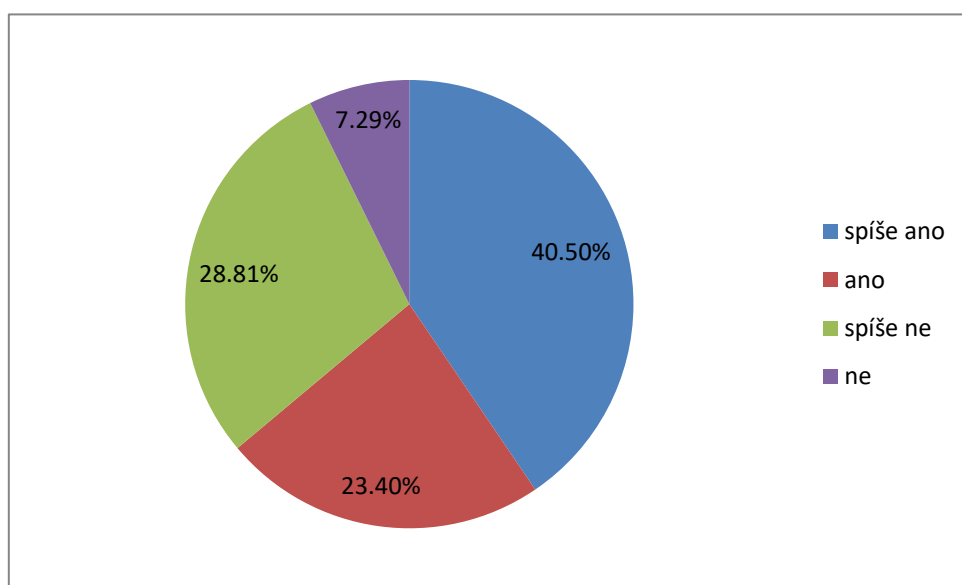
Dle výsledku lze usuzovat, že součet odpovědí **spíše ano** a **ano** činí **88,20 %**, což je velmi pozitivní. **9,91 %** respondentů se zachovalo zdrženlivě a odpovědělo **spíše ne**.

13. Otázka: Jsi schopen/a se orientovat ve svých právech?

Tabulka č. 13, graf č. 9

odpověď	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem	vyjádřeno v %
spíše ano	8	19	9	9	45	40,50 %
ano	4	9	7	6	26	23,40 %
spíše ne	10	10	6	6	32	28,81 %
ne	5	1	2	0	8	7,29 %

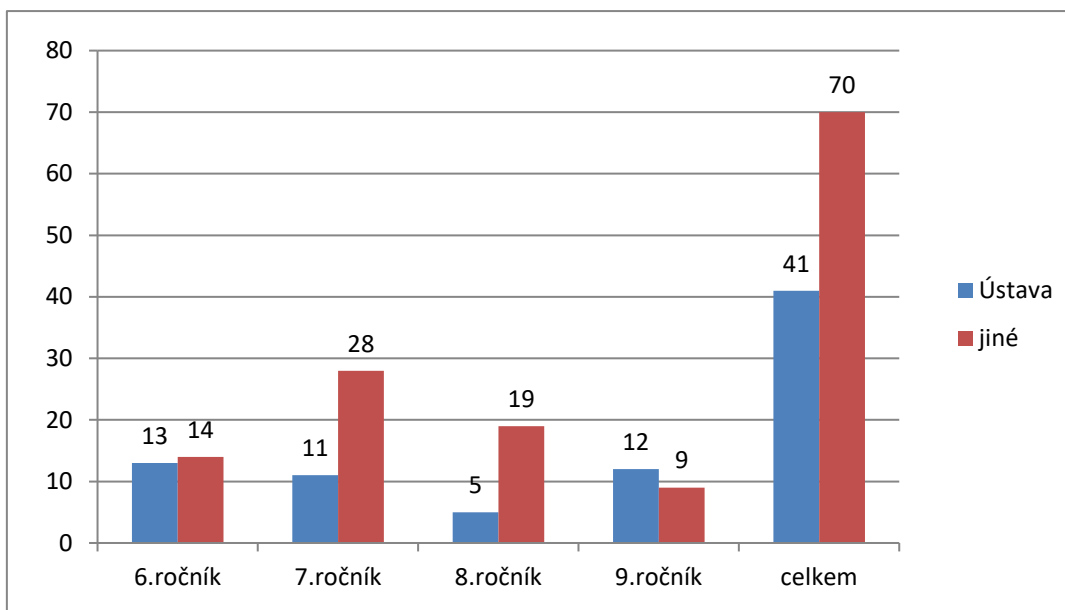

Na otázku ohledně orientace ve svých právech v součtu odpovědí **spíše ano** a **ano** je **63,90 %** respondentů přesvědčeno o tom, že svá práva znají. Je to nadpoloviční většina všech respondentů. **28,81 %** respondentů se vyjádřilo spíše ne a **7,29 %** respondentů se neorientuje vůbec. Tento výsledek v součtu činí více než **1/3** z celkového počtu respondentů. Vidíme, že máme jisté rezervy v této oblasti a je potřeba na nich zapracovat.

14. Otázka: Uveď, jak se nazývá právní norma, která je podle právní síly na vrcholu pyramidy?

Tabulka č. 14, graf č. 10

odpověď	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem	vyjádřeno v %
Ústava	13	11	5	12	41	36,94 %
jiné	14	28	19	9	70	63,06 %
celkem	27	39	24	21	111	100 %

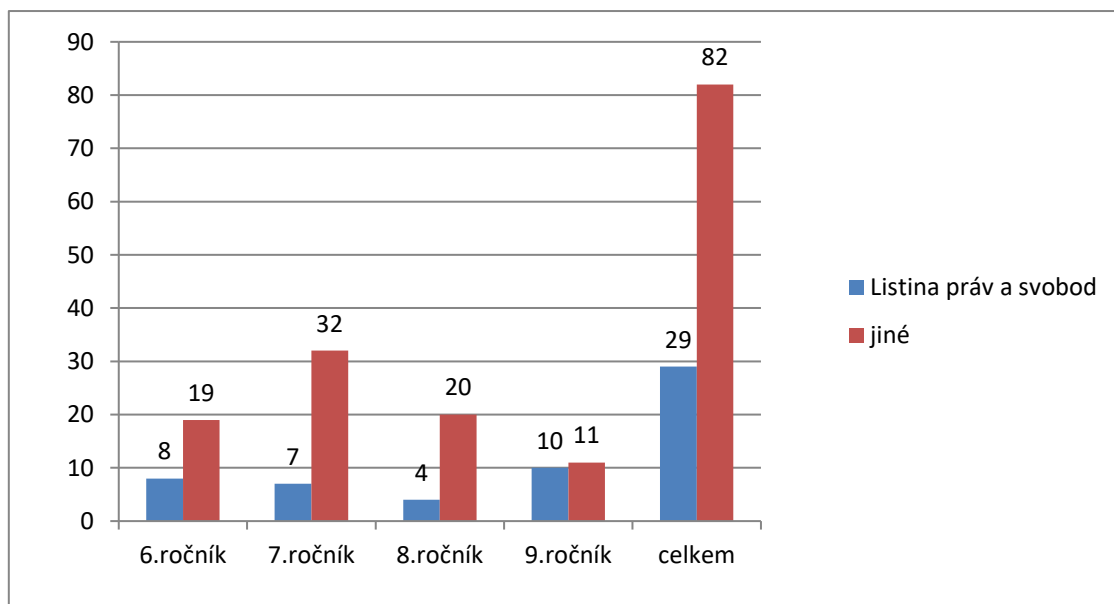

Z výsledku grafu je patrné, že cca **2/3** respondentů nevedlo správnou odpověď. Většina žáků napsala jiné odpovědi nebo že neví. Je důležité se zaměřit na základní pojmy, které jsou důležité pro všeobecně povědomí.

15. Otázka: Jak se nazývá dokument, ve kterém nalezneme naše práva?

Tabulka č. 15, graf č. 11

odpověď	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem	vyjádřeno v %
Listina práv a svobod	8	7	4	10	29	26,13 %
jiné	19	32	20	11	82	73,87 %
celkem	27	39	24	21	111	100 %

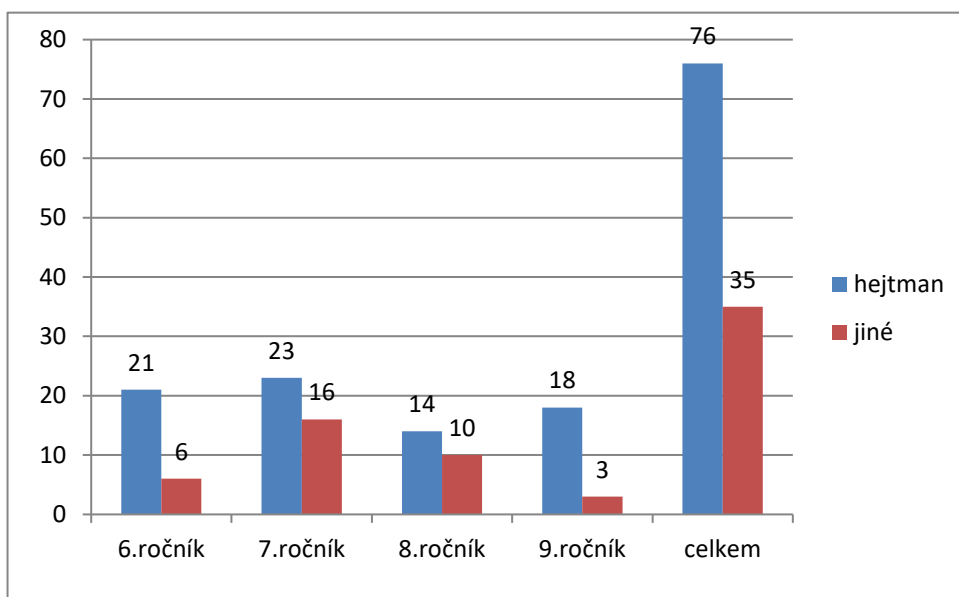

Výsledek grafu nám ukazuje, že více než $\frac{2}{3}$ respondentů nevedlo správnou odpověď. Téměř polovina respondentů uvedla ústavu, někteří nevěděli a jiní uvedli zákoník. Tudíž je nezbytné toto povědomí prohloubit a zaměřit se na to, aby si žáci ujasnili základní pojmy.

16. Otázka: Uved' název funkce hlavního představitele kraje?

Tabulka č. 16, graf č. 12

odpověď	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem	vyjádřeno v %
hejtman	21	23	14	18	76	68,47 %
jiné	6	16	10	3	35	31,53 %
celkem	27	39	24	21	111	100 %

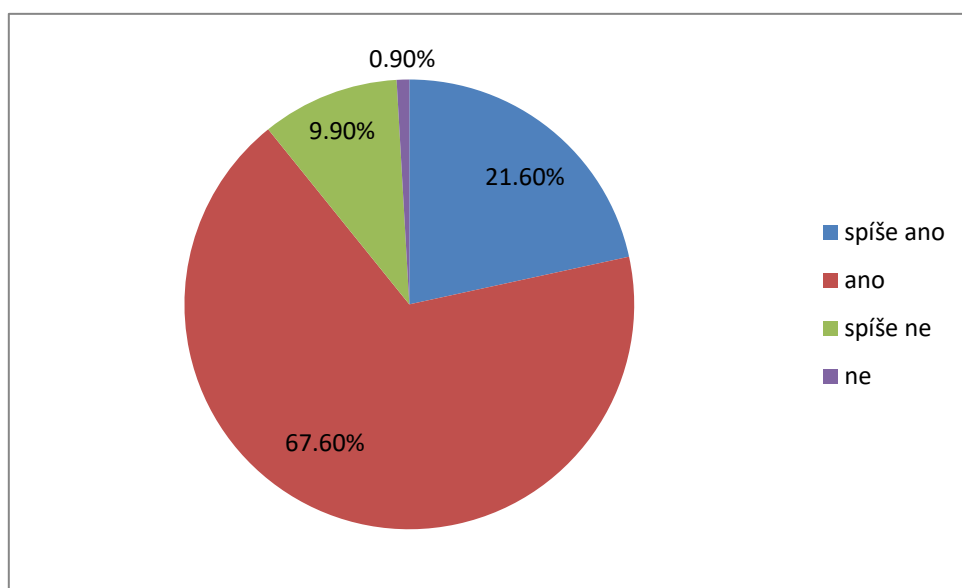

Z výsledků tabulky výše vyplývá, že více než **2/3** respondentů odpověděli správně. Což je pozitivní výsledek. Žáci, kteří uvedli jinou odpověď, většinou napsali primátor nebo starosta.

17. Otázka: Myslíš si, že někteří lidé zneužívají neznalosti práva na druhých?

Tabulka č. 17, graf č. 13

odpověď	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem	vyjádřeno v %
spíše ano	7	9	4	4	24	21,60 %
ano	17	23	20	15	75	67,60 %
spíše ne	3	6	0	2	11	9,90 %
ne	0	1	0	0	1	0,90 %

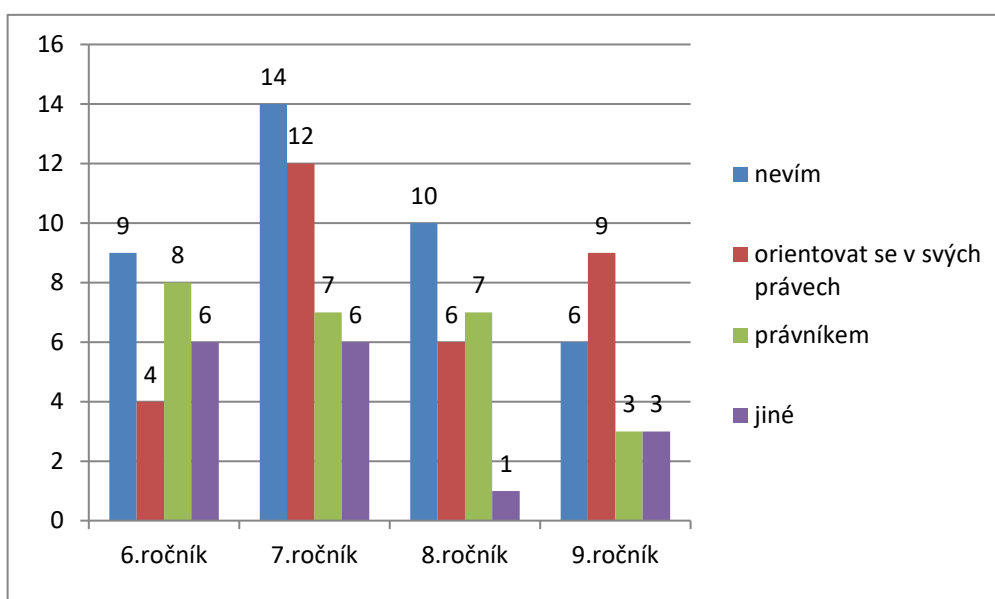

V součtu odpovědí **spíše ano** a **ano**, což činí **89,20 %**, je téměř jednoznačné, že znalost práva dokáže ovlivnit jeho zneužití na úkor druhého. Jen **9,90 %** a **0,90 %** je přesvědčeno o opaku. Je to pozitivní výsledek a dává nám šanci domnívat se, že se respondenti nad touto otázkou zamysleli.

18. Otázka: Jakým způsobem bys účinně chránil/a svá práva?

Tabulka č. 18, graf č. 14

odpověď	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem	vyjádřeno v %
nevím	9	14	10	6	39	35,14 %
orientovat se v svých právech	4	12	6	9	31	27,93 %
právníkem	8	7	7	3	25	22,52 %
jiné	6	6	1	3	16	14,41 %
celkem	27	39	24	21	111	100 %

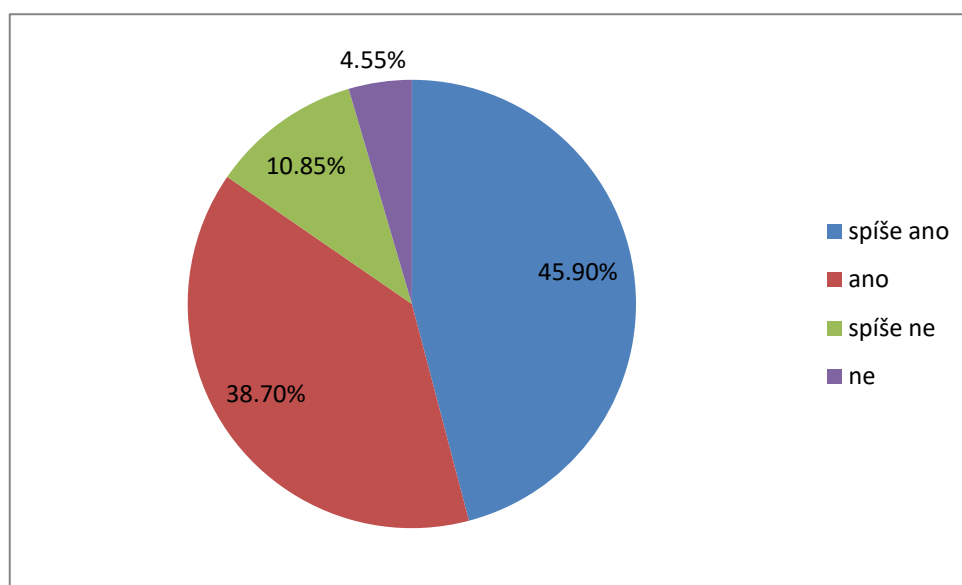

Na tuto otázku respondenti odpovídali různě. **35,14 %** respondentů si nebylo jisto, jakým způsobem by svá práva chránilo. **27,93 %** respondentů jasně vědělo, že pokud se budou orientovat ve svých právech, hravě si poradí s tím ubránit se. **22,52 %** respondentů by volilo právní pomoc a **14,41 %** respondentů má jiné představy.

19. Otázka: Dokáže podle tebe znalost práva mít vliv na ekonomickou situaci občanů?

Tabulka č. 19, graf č. 15

odpověď	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem	vyjádřeno v %
spíše ano	13	16	9	13	51	45,90 %
ano	11	18	8	6	43	38,70 %
spíše ne	1	4	5	2	12	10,85 %
ne	2	1	2	0	5	4,55 %

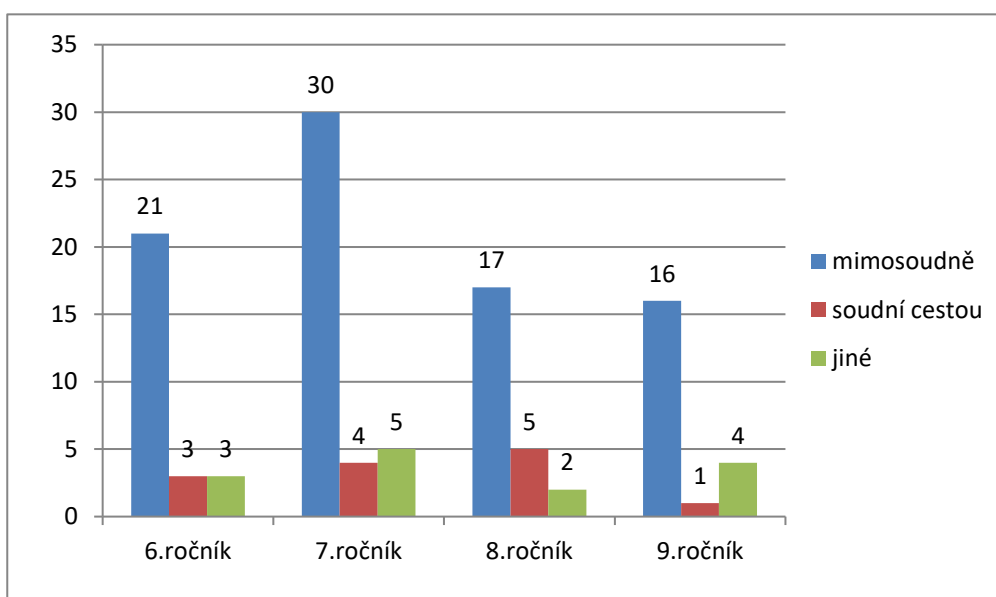

Z výsledku dotazníkového šetření je zřejmé, že součet odpovědí **spíše ano** a **ano** činí **84,60 %** což je více jak **4/5** respondentů, kteří jsou přesvědčeni o vlivu znalosti práva na vývoj ekonomické situace občanů. **10,85 %** respondentů odpovědělo **spíše ne** a **ne** uvedlo **4,55 %** respondentů. Je to velmi pozitivní zjištění, jímž lze argumentovat, pokud chceme zlepšit ekonomickou situaci občanů.

20. Otázka: Je rozumnější jít do soudního sporu nebo se domluvit mimosoudně?

Tabulka č. 20, graf č. 16

odpověď	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem	vyjádřeno v %
mimosoudně	21	30	17	16	84	75,68 %
soudní cestou	3	4	5	1	13	11,71 %
jiné	3	5	2	4	14	12,61 %
celkem	27	39	24	21	111	100 %

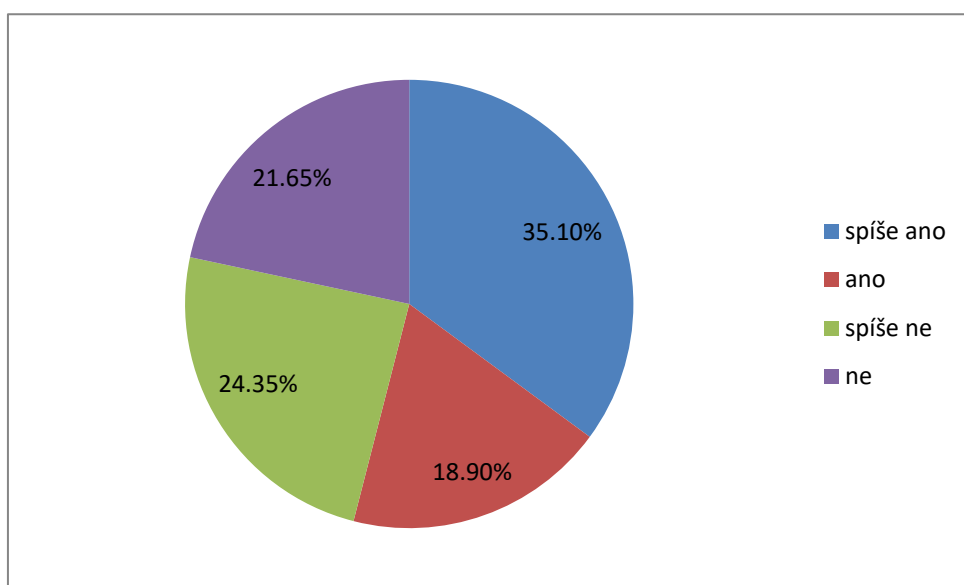
Na grafu je s velkou převahou znázorněno, že více jak **3/4** respondentů by volilo mimosoudní cestu, což je vyjádřeno **75,68 %** všech dotázaných. **11,71 %** respondentů by volilo soudní spor a **12,61 %** respondentů neví nebo napsalo jinou odpověď.

21. Otázka: Přihlásil/a by ses do kurzu zvyšování právní gramotnosti, pokud by se vyskytla nabídka?

Tabulka č. 21, graf č. 17

odpověď	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem	vyjádřeno v %
spíše ano	9	11	7	12	39	35,10 %
ano	5	9	6	1	21	18,90 %
spíše ne	5	11	4	7	27	24,35 %
ne	8	8	7	1	24	21,65 %

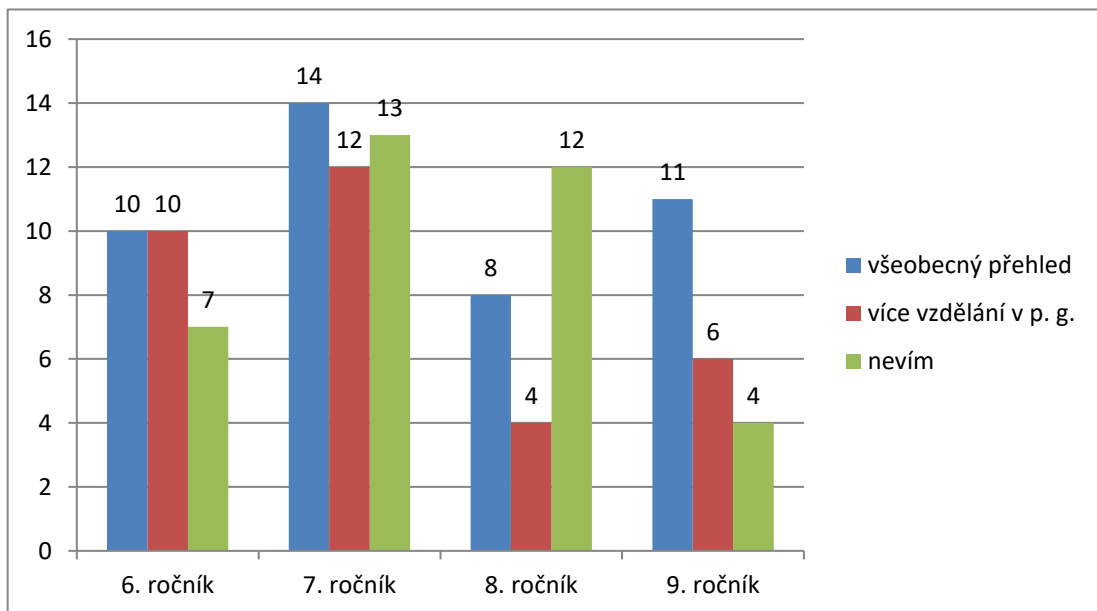

Z výsledku dotazníkového šetření vyplývá velmi těsný výsledek. Součtem odpovědí **spíše ano** a **ano** jsme získali **54 %** odpovědí kladných a součtem odpovědí **spíše ne** a **ne** jsme získali **46 %** odpovědí negativních. Je tedy zřejmé, že žákům dosavadní znalosti získané v předmětu Výchova k občanství stačí. Ale pokud by se naskytla nabídka, více než polovina respondentů by jí využila, což není zanedbatelné.

22. Otázka: Jaké získané vědomosti bys očekával/a po absolvování tohoto kurzu?

Tabulka č. 22, graf č. 18

odpověď	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem	vyjádřeno v %
všeobecný přehled	10	14	8	11	43	38,74 %
více vzdělání v p. g.	10	12	4	6	32	28,83 %
nevím	7	13	12	4	36	32,43 %
celkem	27	39	24	21	111	100 %

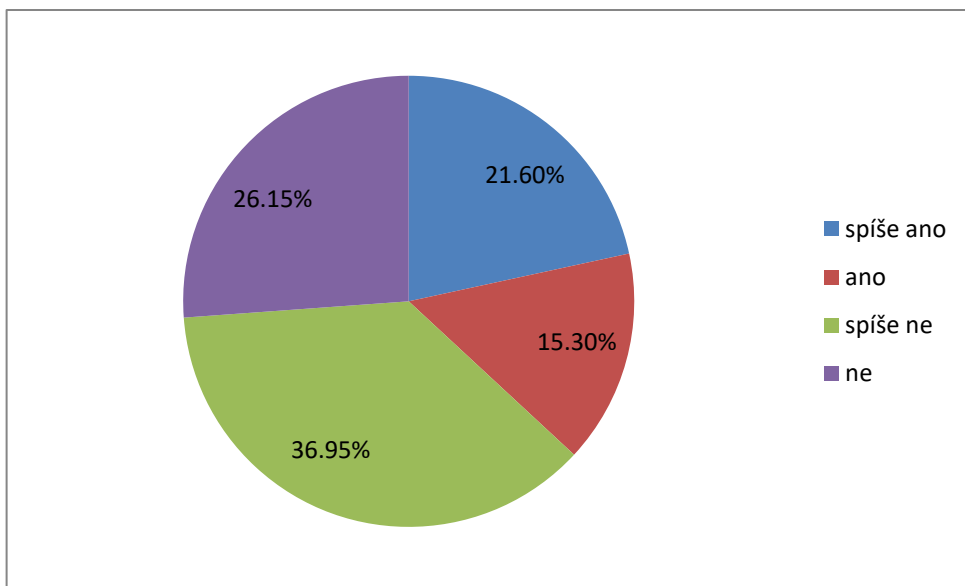

Z odpovědí výše lze usoudit, že **38,74 %** respondentů očekává od absolvování kurzu všeobecný přehled znalostí v problematice. **28,83 %** respondentů se chce více vzdělat, aby jim byly získané informace k užítku v běžném životě. **32,43 %** respondentů se vyjádřilo, že neví, co by očekávalo po absolvování tohoto kurzu.

23. Otázka: Zúčastnil/a by ses kurzu i v rámci volnočasových aktivit?

Tabulka č. 23, graf č. 19

odpověď	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem	vyjádřeno v %
spíše ano	5	6	8	5	24	21,60 %
ano	5	6	5	1	17	15,30 %
spíše ne	9	18	4	10	41	36,95 %
ne	10	8	7	4	29	26,15 %

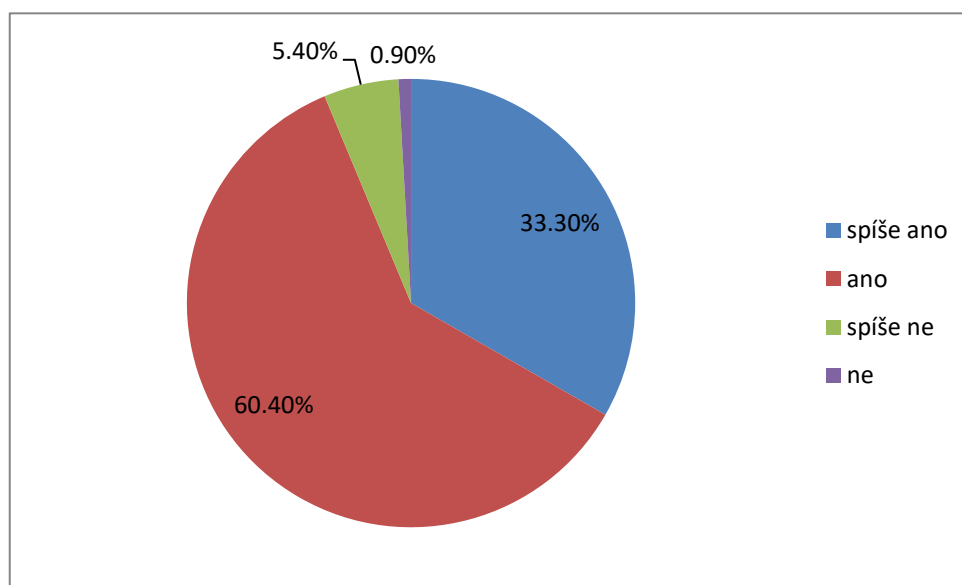

Vzhledem k odpovědi, kterou vidíme na grafu je **36,95 %** respondentů přesvědčeno o tom, že by se kurzu spíše nezúčastnilo a **26,15 %** by se nezúčastnilo vůbec. Tito dotazovaní by svůj volný čas věnovali jiným aktivitám. Nicméně **21,60 %** respondentů by se spíše věnovalo čas vzděláváním v této problematice a **15,30 %** respondentů by této příležitosti určitě využilo.

24. Otázka: Měl by být kurz zvyšování právní gramotnosti zdarma?

Tabulka č. 24, graf č. 20

odpověď	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem	vyjádřeno v %
spíše ano	4	16	12	5	37	33,30 %
ano	20	22	10	15	67	60,40 %
spíše ne	3	1	1	1	6	5,40 %
ne	0	0	1	0	1	0,90 %

Odpovědi týkající se otázky výše jsou téměř jednoznačné. Více než **60,40 %** respondentů by vyžadovalo kurz zdarma. **33,30 %** respondentů by se spíše přiklonilo k této nabídce. **5,40 %** a **0,90 %** respondentů se domnívá, že by měl být kurz hrazen.

6 Vyhodnocení a doporučení na zvýšení efektivity

Cílem práce bylo zjistit současný stav úrovně právní gramotnosti žáků na druhém stupni základních škol na Prostějovsku. Dle obsahu učiva z doporučených učebnic bylo zjištěno, že žáci dostávají ucelené informace o problematice právní gramotnosti v dostatečné míře. Z uskutečněného výzkumného šetření je patrné, že jejich vědomosti mnohdy nedosahují požadované úrovně, a to hlavně v základních otázkách jako je například v otázce č. 14, kdy měli respondenti uvést právní normu, jež je podle právní síly na vrcholu pyramidy. Je to jedna ze zásadních otázek, kterou by měli žáci druhého stupně znát, protože o ústavě je zmínka ve všech učebnicích od 6. do 9. ročníku. Je pravděpodobné, že učitelé se svými žáky toto učivo probírají pokaždé, jakmile k němu v učebním plánu dojdou. I přesto se některým žákům hned nevybaví správná odpověď.

Doporučením pro zlepšení úspěšnosti v těchto základních otázkách je zařadit do výuky prvky zážitkové pedagogiky. Forma hry a aktivity na toto téma budou pro žáky prospěšné a lépe si uvědomí souvislosti. Tato disciplína je složitá, ale s vhodným přístupem jistě přinese kýžené výsledky a především žáky začne více bavit.

Je z čeho čerpat, publikací je dostatek. Jako příklad, zde uvedu publikaci od autora: **Dana Holubkova**, *Právní rádce pro holky a kluky*. Tato kniha je určena pro děti od 12 let. Její obsah je psán přijatelnou formou tak, aby byl pro čtenáře srozumitelný. Hlavním hrdinou je chlapec jménem Matyáš Dvořák, který se potýká se strastmi života v dospívání, jež musí řešit jako občan, znát svá práva a povinnosti. Kniha je plná ilustrovaných obrázků k dané tematice. Je doplněna pravdivými rčeními v latinském jazyce s českým překladem. Jako příklad uvedu rčení: „*Lex uno ore omnes alloquitur*“ – „*zákon mluví ke všem stejně*“. Humor a nadsázka se zde objevuje v rozumné míře.³⁷

Jednou z dalších zajímavých publikací, která se snaží zpřístupnit právní gramotnost formou příběhů ze života od **Kateřiny Čepicové**, se nazývá: *Nejčastější právní situace*. V knize se dočteme mnoho užitečných rad, s nimiž se setkáváme v běžném životě. Vtipná a hezky ilustrovaná kniha zaujme nejednoho čtenáře.³⁸

Za zmínku stojí také publikace od **Václava Budínského a kol.** pod názvem: *Neznalost zákona neomlouvá aneb jak přežít v právním státě*. Velice srozumitelně a přehledně jsou zde popsány nejdůležitější odvětví práva. Jedna z kapitol pod názvem: *Cenné rady pro život bez*

---

³⁷ HOLUBKOV, Dan. *Právní rádce pro holky i kluky*. Praha: 2005. Albatros. ISBN 80-00-01603-6 S. 9

³⁸ ČEPICOVÁ, Kateřina. *Nejčastější právní situace, rádce pro každý den*. Praha: 2014. Albatros. ISBN 978-80-226-0406-8

právních problémů je souhrnně rozepsáno vše, co nás může v životě potkat, počínaje rodinnými vztahy, jako jsou náležitosti uzavření manželství a jiné, vlastnictvím a spoluvlastnictvím, a dále občanským soudním řízením konče. V dalších kapitolách jsou uvedeny i příklady z praxe, což nám dokáže přiblížit různé situace o mnoho lépe, než bychom složitě listovali v zákonech.³⁹

Každá publikace, která se zabývá právní gramotností a dbá na to přiblížit se co nejlepším způsobem čtenáři je přínosná. V řešení právních otázek člověku poskytnou cenné rady, aniž by musel vyhledat odbornou pomoc. Jednou z nich je kniha od **Jana Januše** *Kurz právní sebeobrany*. Ve třiceti dílech přehledně popisuje každodenní situace a nabídne právní vodítka k jejich řešení. V knize nalezneme návody na sepsání smluv, plných mocí, výpovědí nebo žádostí a mnoho dalšího. Je psána srozumitelným jazykem a tematicky ilustrovaná. Byla by bezesporu jednou z knih, z nichž se dá čerpat ve výuce a tím ji ozvláštnit.⁴⁰

Výzkumné otázky

Jaká je u žáků spokojenost s dosavadní výukou v předmětu Výchova k občanství?

Odpověď na tuto otázku byla uspokojivá, z výzkumné otázky č. 3 vyplynulo, že 45 % je spíše spokojeno s dosavadní formou výuky a 40,50 % je nadměru spokojeno. Zjištění je vodítkem toho, že vyučující své hodiny vede adekvátním způsobem.

Jak důležitá je znalost právní gramotnosti u žáků jednotlivých ročníků?

Téměř všichni žáci považují znalost právní gramotnosti za důležitou, což je bezesporu vynikající výsledek, z něhož lze usuzovat zájem o problematiku. Na základě tohoto zjištění by se nemusel pedagog bát žákům zpestřit výuku nad rámec osnov.

Dokážou žáci se znalostmi, které získali pracovat a popř. aplikovat v praxi?

Na tuto otázku odpovídá více zjištěných výsledků. V otázce č. 12 byly respondenti dotazováni, zda by dokázali poradit kamarádovi v případě, když zjistí vadu na zakoupeném

---

³⁹ BUDINSKÝ, Václav a kol. *Neznalost zákona neomlouvá aneb jak přežít v právním státě*. 2018. Ateliér pro Společnost pro právní stát. ISBN:978-80-906846-8-3.

⁴⁰ JANUŠ Jan a Kristián LÉKO. *Kurz právní sebeobrany*. 2016: Praha. Grada Publishing, a.s. ISBN:978-80-247-5839-8.

zboží. Součty odpovědí spíše ano a ano dosahovaly 88,20 %, což je pozitivní výsledek, který svědčí o tom, že poměrná většina respondentů by dokázala adekvátně poradit. Z otázky č. 15 vyplývá, že ba naopak nepříznivé zjištění, že více než 2/3 respondentů neví, kde najít svá práva. Dále v otázce č. 17 z velké části respondenti uvedli, že pokud člověk nezná dostatečně svá práva, může na této neznalosti vylézt druhá osoba.

Jakým způsobem jsou schopni žáci využít možnost vzdělávat se nad rámec?

Na jednu stranu v otázce č. 3 jsou respondenti spokojeni z dosavadní formou a obsahem výuky Výchovy k občanství. Na druhou stranu z otázky č. 21 vyplývá, že o kurz zvyšování právní gramotnosti by měla zájem cca polovina respondentů a v otázce č. 23, kdy byly žáci dotazováni, jestli by se zúčastnili kurzu na úkor volnočasových aktivit, by více než polovina volila spíše jinou aktivitu než vzdělávání se v této problematice.

Tyto otázky nám budou vodítkem k tomu, jakým směrem bychom měli jít, abychom dokázali uspokojit tyto jejich cíle a naplnili kýžené představy o tom, co žáci očekávají. Ale zároveň nám také ukazuje, na co by se měli žáci zaměřit ve svých vědomostech a kde mají své rezervy.

Závěr

Bakalářská práce je zaměřena na možnosti zvyšování právní gramotnosti žáků základních škol na Prostějovsku. Tím, že je regionálně orientovaná, má svoji výjimečnost. Začátek teoretické části se snaží vysvětlit pojem právní gramotnosti v širším kontextu a poté jej konkretizovat. Obsah historického exkurzu nás uvádí k problematice práva a právní gramotnosti, jak se vyvíjelo od jeho počátku až po současnost.

Dále se věnuje důležitým dokumentům, které přímo souvisejí se vzděláváním a vzdělávacími strategiemi. Podstatným aspektem je směřovat k celoživotnímu vzdělávání. Člověk se pořád učí. Ať je to v osobním nebo profesním životě. Vzdělávání má být nastaveno tak, aby nás pořád posouvalo vpřed. Držet krok s technologiemi, orientovat se na získání odborných znalostí a nespokojit se s tím, co známe, ale podnítit nás ke zdokonalování sebe sama. V současné době není příliš těžké se uplatnit, ale nastane doba, kdy se může mnohé změnit. Ve světě, který se neustále formuje a vyvíjí, je nutností být obezřetný a nejlépe vidět ještě o něco dále než ostatní. Úkolem pedagoga je správné namotivování žáků k tomu, aby se zajímali o problematiku nejen právní gramotnosti a práva jako takového. Vynikající pro rozvoj kritického myšlení jsou příklady z praxe, jež všeobecně žáky zajímají a mohou si tak názorně ukázat, co je může stát v protiprávním jednání, při nedodržení smluvních podmínek, jak se bránit při porušování svých práv apod.

Ve třetí kapitole teoretické části jsou zmapovány možnosti získání informací z doporučených učebnic pro žáky druhého stupně. V podkapitolách je stručně charakterizován obsah učiva jednotlivých ročníků. Ve všech materiálech k dispozici nalezneme učivo v souladu s RVP ZV, tudíž je naplněn jeho účel daný zákonem. Porovnání RVP a ŠVP jedné z vybraných škol neshledává mnoho odlišností. ŠVP se snaží o jasné stanovení klíčových kompetencí, jichž žák dosáhne v jednotlivých ročnících. Očekávané výstupy korespondují s nastaveným učebním plánem.

Jako jeden z hlavních poznatků byla bezesporu otázka č. 6, kde se mohli žáci vyjádřit k případným zlepšením, aby získali potřebné informace. Jednak se zde ukázalo, že 1/3 žáků neměla konkrétní představy o tom, co zlepšit. Na druhou stranu vyvstaly i myšlenky jednotlivých žáků na konkrétní problém, který je trápí a chtěli by něco změnit, aby byla výuka pro ně přínosnější. Jak již bylo zmíněno, příklady z praxe jsou jedněmi z nejžádanějších. Sem patří také i návštěvy institucí, kterých je bohužel jen mizivé procento. Žáci touží více poznat, jak funguje správní systém zblízka a chtějí více pochopit souvislosti. Právo je jedna

z nejnáročnějších disciplín, co se týče pochopení systému fungování. Bylo by tudíž potřeba jim zajistit exkurze a návštěvy úřadů.

Z otázky č. 4 vyplývá, že téměř 90 % žáků ještě žádnou instituci nenavštívilo, když to není vůbec složité. Pokud se jedná o vesnickou školu, neměl by být problém domluvit si schůzku se starostou obce, jenž bude vstřícný a ochotně zodpoví na položené otázky. Zpravidla se jedná o člověka na pravém místě. Má přehled a většinu občanů zná osobně, tudíž zde hraje roli lidský přístup. Pro žáky je velice důležité, aby ve člověku, ať se jedná o pedagoga či vychovatele, měli oporu, dokázali se mu svěřit se svými problémy a zároveň si nechali poradit.

Na otázku, které oblasti práva žáky zajímají nejvíce, je to právo občanské a trestní. Tato práva jsou nám nejbližší. Občanské právo upravuje právní vztahy mezi lidmi a trestní právo nám dává jasná pravidla, co je a není dovoleno, proto je dobré se tímto směrem orientovat. Vzdělávání se v právní problematice je pro převážnou většinu žáků důležité. Z výsledku v otázce č. 13 dokonce vyplývá, že více jak polovina žáků věří, že se dokáže orientovat ve svých právech.

Z výsledku v otázce č. 23 mne překvapilo, že by žáci nepreferovali vzdělávání nad rámec, na úkor svých volnočasových aktivit. Proto bude dobré se zaměřit na zdokonalení stávající výuky v rámci předmětu Výchova k občanství.

Práce naplnila účel, pro který byla určena, svou výzkumnou částí přispěla k ucelenému přehledu potřeb žáků druhého stupně základní školy v problematice právní gramotnosti. Z metodologického hlediska byl dotazník nejlepší forma výzkumu, který byl zvolen. Výsledky odpovědí vyjádřené v grafech a tabulkách, přehledně a srozumitelně dotvářejí tuto práci a dávají jí svůj význam.

V konečném výsledku snah o to, abychom zjistili, co žáci shledávají a nacházejí v této problematice, je podstatné, jak vnímají současný stav dosavadního vzdělávání ve zvýšení možností právní gramotnosti, čehož bylo dosaženo. Byly zjištěny jejich potřeby, se kterými může pedagog pracovat. Jeho profesionální přístup a zvolené metody se zajisté odrazí ve výuce, která bude pestřejší a zajímavější.

Seznam zkratek:

EU - Evropská unie

IT - Information Technology angl. – tedy informační technologie

MŠMT ČR - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

NVP - Národní vzdělávací program

OSN - Organizace spojených národů

RVP ZV- Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání

ŠVP- Školní vzdělávací program

Seznam použité literatury:

BUDINSKÝ, Václav a kol. *Neznalost zákona neomlouvá aneb jak přežít v právním státě*. 2018. Ateliér pro Společnost pro právní stát. ISBN:978-80-906846-8-3.

ČEPICOVÁ, Kateřina. *Nejčastější právní situace, rádce pro každý den*. Praha:2014. Albatros. ISBN: 978-80-226-0406-8.

DĚDIČ, Jan a kol. *Učebnice práva*. Praha: 1995, Prospektrum. ISBN: 80-7175-006-9.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: 2000. ISBN: 80-85931-79-6.

HOLUBKOV, Dan. *Právní rádce pro holky i kluky*. Praha: 2005. Albatros. ISBN: 80-00-01603-6.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. Grada: 2016. ISBN: 978-80-247-5326-3.

JANOŠKOVÁ, Dagmar. *Občanská výchova pro základní školy*. Fraus:2005. ISBN: 80-7238-393-0.

JANOŠKOVÁ, Dagmar a kol.. *Občanská výchova pro základní školy*. Fraus:2006. ISBN: 80-7238528-3.

JANUŠ Jan a Kristián Léko. *Kurz právní sebeobrany*. Praha: 2016. Grada Publishing, a.s. ISBN:978-80-247-5839-8.

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Plzeň:1994, Západočeská univerzita. Právnická fakulta. ISBN-80-7082-140-x.

LUNEROVÁ, Jitka a kol.. *Výchova k občanství 7*, NOVÁ ŠKOLA, s.r.o.. Brno: 2017. ISBN: 978-80-7289-960-9.

MAŇÁK, Josef. *Nárys didaktiky*. 3. vyd. Masarykova univerzita, Brno: 2003. ISBN: 80-210-3123-9.

MATĚJKA, Martin, KINSKÁ, Marcela *Občanská výchova pro 6. Ročník*. Olomouc: 1997. ISBN: 80-7182-036-9.

MŠMT. *Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, Bílá kniha*. Praha: 2001. ISBN: 80-211-0372-8.

PRŮCHA, Jan. ed. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál. 2009. ISBN: 978-80-7367-546-2.

SMETÁČKOVÁ, Irena. *Gender ve škole*. Otevřená společnost, o. p. s., 2006. ISBN: 80-903331-5-X.

Školní vzdělávací program základního vzdělávání. Základní škola. Olšany u Prostějova

VEČEŘA, Miloš, URBANOVÁ, Martina a kolektiv. *Právní vědomí v teoreticko-empirickém pohledu*. Brno: 2015. Masarykova univerzita. ISBN: 978-80-210-7783-6.

VOJÁČEK, Ladislav. *Praktikum právních dějin* 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009 ISBN: 978-80-7380-196.

Internetové zdroje:

KRUPOVÁ, Tereza. *Právní vědomí – několik poznámek*. Časopis pro právní vědu a praxi. [online] . 2015, č. 4,

Dostupný dokument z webových stránek ZŠ Olšany u Prostějova: ŠVP ZV. Základní škola, Olšany u Prostějova

Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5275>

Dostupné z: Československá bibliografická databáze, <https://www.cbdb.cz/autor-48095-hugo-grotius>

Dostupné z webových stránek Vlády: <https://icv.vlada.cz/cz/tema/deklarace-prav-cloveka-a-obcana-60939/>

Dostupné z webových stránek MŠMT: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-vzdelavaci-politiky-2020-1>

Dostupné z webových stránek MŠMT: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030>

Dostupné z webové stránky Infoabsolvent: <https://www.infoabsolvent.cz/Rady/Clanek/7-0-13>

Dostupné z webové stránky MŠMT: Rámcový vzdělávací program pro ZV, Praha 2017

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Marie Piňosová, DiS.
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Možnosti zvyšování právní gramotnosti žáků základních škol na Prostějovsku
Název v angličtině:	Possibilities of Increasing Legal Literacy of Primary School Pupils in the Prostějov region
Anotace práce:	<p>Teoretická část práce obsahuje vymezení pojmu právní gramotnosti. Dále zde nalezneme historický exkurz do problematiky právní gramotnosti a vývoj lidských práv s plynulým přechodem do současnosti. Obsahuje ucelený přehled vzdělávacích programů a strategií vzdělávací politiky. Popisuje právní pojmy, které jsou žákům jednotlivých ročníků interpretovány prostřednictvím dostupných učebnic. Praktická část je zaměřena na průzkum potřeb, které žáci vyžadují ve svém studiu a nabízí zde alternativní řešení pro možnosti zvyšování jejich vzdělávání v tomto směru. Výsledky dotazníkového šetření ukazují na konkrétní nedostatky, se kterými lze pracovat.</p>
Klíčová slova:	Žáci, základní školství, právní gramotnost, vzdělávací strategie, Výchova k občanství.
Anotace v angličtině:	<p>The theoretical part contains the definition of the term legal literacy. Furthermore, it provides a historical excursion into the issues of legal literacy and the development of human rights with a smooth transition to the present. It contains a comprehensive overview of educational programs and educational policy strategies. It describes the legal terms that are interpreted to the pupils of each year through the available textbooks. The practical part is focused on researching the needs that pupils require in their studies and offers alternative solutions for increasing their education in this direction. The</p>

	results of the question naire survey point to specific shortcomings that can be worked with.
Klíčová slova v angličtině:	Pupils, elementary education, legal literacy, educational strategy, Citizenship education.
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	69 stran
Jazyk práce:	Čeština